

In het kader van de geplande aanleg van een nieuwe woonverkaveling langsheen de Spanjestraat te Staden (deelgemeente Oostnieuwkerke, prov. West-Vlaanderen), voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv eind 2011 een archeologische opgraving uit op een deelzone van zo'n 4000m². Voorafgaand proefsleuvenonderzoek had het potentieel van deze site aangetoond. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de verkaveling was de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen.

In de noordelijke helft van het onderzoeksvlak situeerde zich een inheems boerenerf dat op basis van de ligging van verschillende grachten in minstens twee fasen op te delen was. Het aardewerk plaatst de site tussen de tweede helft van de eerste eeuw en de derde eeuw van de jaartelling, wat ook bevestigd werd door de koolstofanalyse. Onder het vondstmateriaal is een zeer groot aandeel aan inheemse handgevormde waar vast te stellen, terwijl fijnere waar of importtypes haast ontbreken. Van jongere datering was een grachtensysteem, dat waarschijnlijk een relict is van een percelering uit de 16de tot 18de eeuw.

BASISRAPPORT

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

STADEN SPANJESTRAAT (prov. WEST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Bert MESTDAGH, Stefanie HAESEBEYT
Redactie: Bert ACKE

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2013/36

Afbeelding op schutblad: Algemeen zicht op het onderzoeksterrein.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒		Prospectie ☐	
Vergunningsnummer: 2011/402			
Datum aanvraag: 28/10/2011			
Naam aanvrager: MESTDAGH Bert			
Naam site: Staden Spanjestraat			
Naam aanvrager metaaldetectie: MESTDAGH Bert			
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2011/402 (2)			
Opdrachtgever:		Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen nv Koloniënstraat 40 1000 Brussel	
Uitvoerder:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Bevoegde Vlaamse overheid:		Sam De Decker (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen)	
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:		Willem Hantson (stafmedewerker archeologie, RADAR)	
Projectleider:		Bert Acke	
Leidinggevend archeoloog:		Bert Mestdagh	
Archeologisch team:		Maarten Bracke, Natascha Derweduwen, Elke Glabeke, Stefanie Haesebeyt, Annelies Maenhout	
Plannen:		Bert Mestdagh, Raf Trommelmans, Tina Bruyninckx	
Conservatie:		Ansje Cools	
Materiaaltekeningen:		Bert Mestdagh	
Start veldwerk:		21/11/2011	
Einde veldwerk:		09/12/2011	
Wetenschappelijke begeleiding:		Prof. dr. Wim De Clercq (Universiteit Gent)	
Projectcode:		STSP11	
Provincie:		West-Vlaanderen	
Gemeente:		Staden	
Deelgemeente:		Oostnieuwkerke	
Plaats:		Spanjestraat	
Lambertcoördinaten:		X: 57949,9293, Y: 181449,7863; X: 57903,6154; Y: 181401,9391; X: 57947,6736, Y: 181355,6905; X: 57977,5032, Y: 181368,882	
Kadastrale gegevens:		Staden, Afdeling 2, Sectie C, Perceel 903C (partim)	
Beheer opgravingsdata:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Beheer vondsten:		West-Vlaamse Intercommunale Baron Ruzettelaan 35 8310 Brugge	
Titel:		Archeologische opgraving Staden Spanjestraat (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport.	
Rapportnummer:		2013/36	

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. BODEMKUNDIGE SITUERING	9
3.3. ARCHEOLOGISCHE CONTEXT.....	10
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	15
5. ONDERZOEKSOPDRACHT	17
5.1. BIJZONDERE VOORSCHRIFTEN	17
5.2. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGEN	18
5.3. VRAAGSTELLING	19
5.4. BESCHRIJVING VAN DE OPGRAVINGSMETHODE.....	20
5.5. MOTIVATIE VOOR SELECTIE VAN HET MATERIAAL EN STAALNAME.....	23
5.6. BESCHRIJVING VAN DE VERWERKINGSMETHODE.....	24
5.7. RAADPLEGING SPECIALISTEN	25
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN	27
6.1. STRATIGRAFIE.....	27
6.2. ANALYSE VAN DE AANGETROFFEN SPOREN EN STRUCTUREN	28
6.2.1. <i>Sporen binnen de grachtenstructuur (cluster 1)</i>	30
6.2.2. <i>Een sporencluster nabij de grachten</i>	45
6.2.3. <i>Een geïsoleerde sporencluster</i>	46
6.2.4. <i>Verspreide greppelstructuren</i>	49
6.2.5. <i>Postmiddeleeuwse sporen en structuren</i>	53
6.2.6. <i>Interpretatie en chronologie van de sporen</i>	56
7. BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN	59
7.1. VONDSTEN.....	59
7.1.1. <i>Prehistorie</i>	59
7.1.2. <i>Romeinse periode</i>	62
7.1.3. <i>Postmiddeleeuwse periode</i>	73
7.2. INTERPRETATIE EN DATERING VAN DE VONDSTEN	74
7.2.1. <i>Prehistorie</i>	74
7.2.2. <i>Romeinse periode</i>	74
7.2.3. <i>Postmiddeleeuwse periode</i>	75
8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	77
8.1. PREHISTORIE.....	77

8.2. ROMEINSE PERIODE.....	78
8.3. POSTMIDDELEEUWSE PERIODE	81
9. SYNTHESE	83
9.1. ALGEMEEN.....	83
9.2. VRAAGSTELLING	84
10. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK.....	85
11. SAMENVATTING	87
12. LITERATUUR	89
13. BIJLAGEN	93

2. INLEIDING

In het kader van de geplande aanleg van een nieuwe woonverkaveling langsheen de Spanjestraat te Staden (deelgemeente Oostnieuwkerke, prov. West-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 21 november tot 9 december 2011 een archeologische opgraving uit op een deelzone van de site. Voorafgaand proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba in februari 2011, had het potentieel van deze deelzone aangetoond. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de verkaveling is de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW), eigenaar van de terreinen is evenwel de West-Vlaamse Intercommunale (WVI). Het onderzoek gebeurde volgens de bijzondere voorwaarden geformuleerd door het agentschap Onroerend Erfgoed, dat adviseerde dat een vlakdekkende archeologische opgraving met een totaal oppervlakte van maximaal 4000m² voorafgaand aan de infrastructuurswerken diende uitgevoerd te worden. Het betrof een zone in het oosten van het plangebied waar tijdens het vooronderzoek Romeinse bewoningsresten aan het licht kwamen. Prof. dr. Wim De Clercq van de Universiteit Gent stond in de voor de wetenschappelijke begeleiding van het project. Daarnaast zorgde archeoloog Willem Hantson van de Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst RADAR (voorheen TERF) voor ondersteuning bij het onderzoek.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, historische en archeologische situering van het onderzoeksterrein en de gebruikte methodologie bij het onderzoek toegelicht. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een digitale drager met daarop alle foto's, de plannen, de veldtekeningen, de inventarissen en de digitale versie van deze tekst.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: de medewerkers van de VMSW en de WVI, Sam De Decker (erfgoedconsulent Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen), prof. dr. Philippe Crombé en prof. dr. Wim De Clercq (UGent), Sofie Vanhoutte (erfgoedonderzoeker Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen), Willem Hantson (IOED RADAR), grondwerken Maarten Bekaert en landmeter Pol Verhelle.

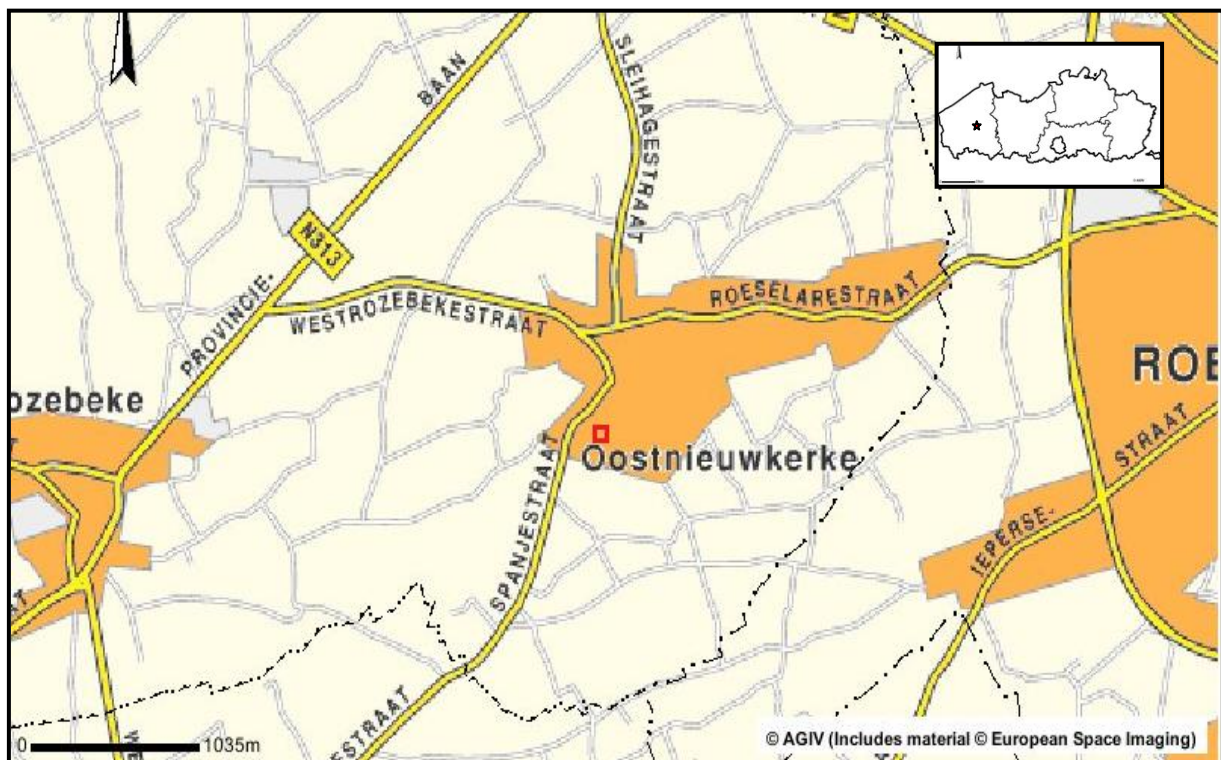

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

De opgravingszone is te situeren ten zuiden van de dorpskern van Oostnieuwkerke (zie figuur 1), tussen de Spanjestraat en Slijpestraat. Oostnieuwkerke behoort sinds de fusie der gemeenten tot het grondgebied van Staden. De andere deelgemeente die administratief tot Staden hoort is Westrozebeke. Het grondgebied van de fusiegemeente grenst in het noorden aan Zarren en Handzame (beiden horend bij Kortemark), aan Hooglede en Roeselare in het oosten, in het zuiden aan Passendale (gemeente Zonnebeke) en in het westen aan Houthulst en Poelkapelle.

Enkele metingen op de hoeken van het loopoppervlak bij de site tonen aan dat het onderzoeksterrein licht hellend is. Zo heeft de zuidelijke hoek een TAW-waarde¹ van +26,41m, wat het hoogste punt van de site is. Het laagste punt is te situeren nabij de noordelijke hoek: +25,93m TAW. Opvallend is dus het licht hellende karakter van de site richting de zuidelijke hoek.

Figuur 1: Algemene situering van Oostnieuwkerke met aanduiding van de opgravingszone in het rood (© <http://www.geo-vlaanderen.agiv.be> en <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/IKONOS/#>).

¹ TAW= 'Tweede Algemene Waterpassing', waarbij TAW 0 gelijk is aan het gemiddelde waterpeil tijdens laagwater in Oostende.

Landschappelijk toont de nabije omgeving van de site zich als een licht glooiend landschap (zie figuur 2). Twee oorzaken liggen aan de basis. De eerste is de nabijheid van de Mandel, een bijrivier van het Schelde-Leiebekken, even ten noorden van de Spanjestraat. Net voor de Mandel het centrum van Oostnieuwkerke binnen stroomt, mondt de Vijverbeek er in uit. Een tweede reden is de aanwezigheid van de Rug van Westrozebeke, ook wel de *Passchendaele Ridge* genoemd, een term die befaamd werd door de tragiek tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deze rug maakt deel uit van de Midden-West-Vlaamse Heuvelrug.² Dit is een rug van tertiaire lagen van afwisselend klei en zand, die weerstand bieden aan erosie. Deze rug vormt de scheiding tussen het Schelde- en IJzerbekken.³

Figuur 2: Hoogtemodel met aanduiding van de site (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/dhm/>).

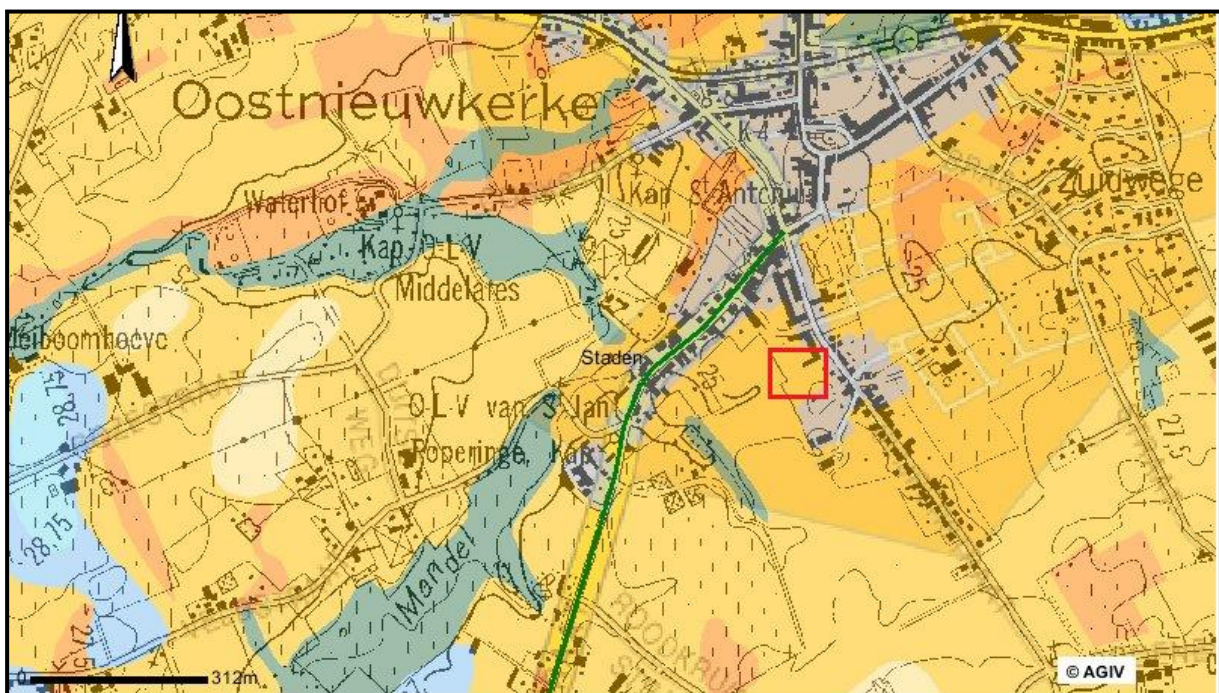
² www.staden.be

³ Mondelinge informatie Willem Hantson.

3.2. Bodemkundige situering

De gemeente Oostnieuwkerke situeert zich in de zandleemstreek. Hier wordt lokaal de zandleem afgewisseld met concentraties klei die te interpreteren zijn als tertiaire mariene afzettingen of recentere alluviale afzettingen. De bodem (zie figuur 3) wordt er omschreven als een matig droge, lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont (code w-Pcc).⁴

Tijdens het afgraven en couperen werd vastgesteld dat zich in de kleiige tertiaire opduikingen – die zich grotendeels in het noordelijke en laagst gelegen deel van de site situeren – kleine tot middelgrote silexfragmenten en –knollen bevinden. Een andere vaststelling tijdens het onderzoek was dat de ondergrond vrij zuur is, waardoor het schaarse vondstenmateriaal zwaar aangetast was.

Figuur 3: Bodemkaart van Oostnieuwkerke met aanduiding van de site (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#>).

---

⁴ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#>

3.3. Archeologische context

De wijde omgeving van Oostnieuwkerke en Staden is archeologisch vrij goed gekend. Dit is ondermeer te danken aan de aanwezigheid van de V.O.B.o.W. (Vereniging Voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen) en de WAR (Wergroep Archeologie Roeselare).

In de nabije omgeving van de site werd echter minder archeologisch onderzoek uitgevoerd. De gegevens die volgens de CAI (Centraal Archeologische inventaris) voorhanden zijn, bestaan – voor Oostnieuwkerke - uitsluitend uit laat- en/of post-middeleeuwse alleenstaande sites met walgracht. Wanneer de archeologische resultaten geografisch iets ruimer genomen worden, voor de fusiegemeente Staden – inclusief Oostnieuwkerke en Westrozebeke –, dan dateren de oudste vondsten er uit het neolithicum. Hierbij gaat het om vondsten die werden gedaan nabij de Keyaertmolen in Westrozebeke.⁵ Elders in Staden is er sprake van de vondst van twee gepolijste bijlen⁶. Eén hiervan is gevonden in het centrum van Staden, van de tweede is de locatie niet exact gekend.

Uit de metaaltijden zijn er vooralsnog geen sporen bekend. Ook van de Romeinse periode waren tot op vandaag nauwelijks sporen geregistreerd. Er kan enkel gewag worden gemaakt van de locatie Nijverheidsstraat/Ter Eike⁷ (ruim 6 kilometer ten noordwesten van de site) waar twee parallelle greppels gevonden zijn die mogelijk gekoppeld kunnen worden aan een landelijke Romeinse weg, waarvan deze de afbakening vormden. Op dezelfde plaats werd een gracht aangetroffen waaruit materiaal gerecupereerd kon worden dat lijkt te wijzen op een datering tijdens de eerste eeuw van de jaartelling. Ook bevond zich er een palencluster en verschillende kuilen die niet verder werden onderzocht. Verder kwam tijdens een noodonderzoek nabij de Onledebeek⁸ in Hooglede een Romeinse kruikamfoor aan het licht. Deze plaats ligt een kleine 7 kilometer ten oosten van de site.⁹

De volle middeleeuwen worden vertegenwoordigd in de vorm van bewoningssporen uit de volle middeleeuwen en bevonden zich in de eerder aangehaalde Nijverheids-

---

⁵ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=70558>

⁶ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=75154>

⁷ Mondelinge informatie Willem Hantson en Eline Van Heymbееk; DECONYNCK e.a. 2010;
<http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=150893>.

⁸ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=157200>

⁹ Mondelinge informatie Willem hantson; <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=157200>.

straat/Ter Eike. Deze sporen kwamen ondermeer tot uiting in de vorm van greppels, grachten, kuilen, spiekers en een poel.¹⁰ Andere volmiddeleeuwse sporen zijn echter niet te vermelden, evenmin is gewag te maken van duidelijke laatmiddeleeuwse relieken, met uitzondering van enkele sites met walgracht, zoals eerder vernoemd.

Verder kan ook vermelding worden gemaakt van enkele kolenbranderskuilen die werden aangetroffen in de Spanjestraat¹¹ (in het oosten aansluitend bij de percelen die het onderwerp vormen van deze studie) en die vermoedelijk in de middeleeuwen te situeren zijn. Binnen diezelfde zone werden verder sporen teruggevonden uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog.¹²

De gemeente Staden toont dus een vrij onvolledig beeld van haar verleden, zo is er geen attestatie van de metaaltijden en van de vroege middeleeuwen, terwijl ook de Romeinse fase en de vroegmiddeleeuwse periode slechts zeer matig aangetroffen werden. Waarschijnlijk ligt dit veeleer aan de stand van het onderzoek dan aan de werkelijke afwezigheid van de sporen.

Wordt de omgeving ruimer genomen, dan kunnen nog enkele belangrijke en interessante sites worden vermeld. Ondermeer in Rumbeke-Oekene (horend tot Roeselare en een zevental kilometer westwaarts van de site) op de site van het nieuwe Heilig Hartziekenhuis (onderzoek uitgevoerd door GATE bvba), zijn recentelijk vier brandrestengraven teruggevonden, waar in één voorbeeld een nisje met grafgiften werd aangetroffen. Verder werden ook drie kolenbranderskuilen vastgesteld.¹³

Tijdens een proefsleuvenonderzoek en een vervolgonderzoek, in de Hondekensmolenstraat te Izegem (ca. 12 kilometer richting het oosten) – uitgevoerd door Antea Group – is één brandrestengraf gevonden met daarin enkele volledige potjes en verschillende *fibulae*.¹⁴ Het graf vertoonde gelijkenissen met de vier graven gevonden te Rumbeke-Oekene.

Ruim dertien kilometer ten oosten van Oostnieuwkerke is Emelgem gelegen. Het is een gemeente die archeologische roem verwierf toen er in de 19de eeuw een tachtigtal

---

¹⁰ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=159345>

¹¹ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=150305>

¹² <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=150305>

¹³ HOORNE & MESSIAEN 2011.

¹⁴ WUYTS & TEETAERT 2011.

Romeinse en Merovingische graven¹⁵ werden ontdekt. De locatie – Vijfwegen – situeert zich op de linkeroever van de Mandel. De Romeinse graven dateren er van het midden van de eerste eeuw tot in de derde eeuw.

Ook in het achttien kilometer oostwaarts gelegen Oostrozebeke kwamen recentelijk tijdens een archeologisch onderzoek door Soresma en Monument Vandekerckhove nv sporen van een Romeins brandrestengrafveld aan het licht. Tijdens een voor- en vervolgonderzoek werden zes brandrestengraven onderzocht. Volgens een eerste interpretatie zouden ze dateren uit het einde van de eerste of het begin van de tweede eeuw van de jaartelling.¹⁶

Ruim dertien kilometer richting het noordwesten werd ook Gallo-Romeinse bewoning vastgesteld. Het gaat om de gemeente Werken, wat een deel van het grondgebied van Kortemark is. Hier zijn enkele bewoningssporen aangetroffen op de site Hoge Andjoen. Deze sporen vertalen zich in enkele kuilen, paalsporen en een tweetal standgreppels met aanduiding van paalsporen. Verder werd een vierkante waterput gevonden met houten bekisting.¹⁷ Elders in Werken, meer bepaald in de Steenstraat, werden restanten gevonden van de oude Romeinse weg tussen Cassel en Aardenburg.¹⁸ Ook op andere plaatsen in Kortemark zijn sporen uit de Romeinse periode aangetroffen: op de site Voshoek gaat het om een afvalput, een beerput en een tweetal langwerpige kuilen met daarin ondermeer handgevormde scherven kustaardewerk¹⁹ uit de Midden-Romeinse periode.

Tevens in het nabij gelegen Torhout (ca. 15 kilometer noordwaarts) werden in het verleden Romeinse sporen aangesneden. De stad zou zelfs terug gaan op een Romeinse nederzetting.²⁰ Archeologisch zijn daar echter niet veel bewijzen van terug gevonden. Enkel bij het toponiem Groenhove zijn enkele paalkuilen blootgelegd die gelinkt kunnen worden aan bijgebouwen. Daarnaast werden nog enkele perceelsgreppels en kuilen (land- en/of tuinbouw) geregistreerd.²¹

Wanneer de omgeving van Staden/Oostnieuwkerke ruimer bekeken wordt, valt op dat er verschillende vondsten werden gedaan uit de Romeinse periode. Nu is het zo dat in

---

¹⁵ THOEN & VAN DOORSELAER 1980.

¹⁶ Mondelinge informatie Nele Eggermont.

¹⁷ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=70589>

¹⁸ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=70581>

¹⁹ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=70299>

²⁰ Mondelinge informatie Willem Hantson.

²¹ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=156625>

verschillende voorbeelden de link kan worden gelegd met de Mandel, die mogelijk als een ader gezien kan worden, waarlangs de bewoning zich situeerde.²² Naast enkele sites zoals de hierboven vermelde voorbeelden Rumbeke, Izegem, Emelgem en Oostrozebeke, kan ook gewag worden gemaakt van verschillende losse vondsten nabij de rivier, zoals te Roeselare waar de V.O.B.o.W. gedurende de jaren '80 en het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw ten noorden van de Mandel (in een zwaairom) flink wat Romeinse sporen aantrof. Het ging ondermeer om een dakpanoven, een waterput, kuilen en paalsporen.²³ Ook in Roeselare werd in de 19de of 20ste eeuw uit het zogenaamde 'grote bassin' (eigenlijk een deel van de Mandel) een Romeins bronzen Hermesbeeld opgediept.²⁴

Interessant met het oog op het bundelen en toegankelijk maken van deze archeologische gegevens is het ontstaan in 2010 van IOED RADAR (destijds TERF) – de Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst. Deze dienst vormt een samenwerkingsverband rond onroerend erfgoed - bouwkundig erfgoed en archeologie - binnen zeven gemeenten: Hoogdele, Ingelmunster, Izegem, Lichtervelde, Moorslede, Roeselare en Staden.²⁵

---

²² Interpretatie van Willem Hantson.

²³ GODERIS 2006, pp. 23-24.

²⁴ <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=70540>

²⁵ www.bieradar.be

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Naar aanleiding van de inrichting van een verkaveling tussen de Spanje- en Slijpestraat in Oostnieuwewerke, (gem. Staden), werd een vooronderzoek²⁶ op basis van proefsleuven uitgevoerd van 1 tot 4 februari 2011 en nogmaals op 11 mei 2011 door het Archeologisch Projectenbureau Ruben Willaert bvba. Volgens de auteurs van het rapport van het proefonderzoek tonen de beschikbare historische kaarten steeds een landelijk gebied met open akkerland.

Tijdens deze prospecties met ingreep in de bodem werden op het 4,4 hectare grote terrein Romeinse sporen aangetroffen in sleuf 12 en kijkvenster 3, te situeren in het oostelijke deel van het onderzochte terrein. Verder werden nog sporen uit de (vroeg) post-middeleeuwen en WO I en II aangetroffen. Op basis van de verkregen data werd enkel een kleine oppervlakte van het totale terrein – met name daar waar de Romeinse sporen zich bevonden – aanbevolen voor een vlakdekkend vervolgonderzoek.

De sleuven toonden aan dat de teelaarde bestaat uit een sterk gehomogeniseerde laag, veroorzaakt door fysische en chemische bodemprocessen die mogelijk de archeologische sporen vervaagd hebben. In het rapport worden greppels gemeld – mogelijk afkomstige van zogenaamde *enclosures* of *enclos* – kuilen en paalsporen. Het vondstmateriaal bestaat ondermeer uit luxe aardewerk met importen uit Keulen en mogelijk Arras-aardewerk. Ook handgevormd aardewerk werd aangetroffen, evenals maalsteenfragmenten. Dit vondstmateriaal wijst op menselijke aanwezigheid tijdens de Romeinse periode, meer bepaald rond het laatste kwart van de 2de eeuw van deze jaartelling. Mogelijk gaat het hier om een kleine boerderij met een inheemse traditie. Verder werden ook houtskoolbranderskuilen gevonden die aanwijzingen kunnen aanleveren betreffende het middeleeuwse cultuurlandschap. Een tweetal (vroeg) postmiddeleeuwse grachten zijn mogelijk geënt op historisch gegroeide perceleringen. Waarschijnlijke loopgraven en bomkraters vormen ten slotte de vertegenwoordiging van WO I/II binnen het onderzochte gebied.

---

²⁶ DE GRUYSE, DEMEY & BEKE 2011.

5. ONDERZOEKSOPDRACHT

5.1. Bijzondere voorschriften

Op basis van het vooronderzoek werd een areaal van maximaal 4000m² aanbevolen voor een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving. Het is de bedoeling dat op die manier een grondig inzicht wordt verkregen betreffende het aanwezige bodemarchief. Om ervoor te zorgen dat dit archeologische onderzoek in goede omstandigheden zou kunnen plaatsvinden, werden hiervoor een aantal voorwaarden opgesteld die gebundeld werden in de Bijzondere Voorschriften. Deze moeten er voor zorgen dat de opgraving conform de juridische bepalingen gebeurt, alsook op een wetenschappelijk verantwoorde manier en in overleg met alle betrokken partijen.²⁷

---

²⁷ *Bijzondere voorschriften bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Staden, Spanjestraat.*

5.2. Archeologische verwachtingen

Net als overal in Vlaanderen diende nagedacht te worden over het archeologische potentieel van de locatie van de in te richten verkaveling langs de Spanjestraat. Aangezien het percelen met een licht glooiend karakter betreffen die zich nabij de loop van de Mandel en Vijverbeek bevinden en er bovendien een aanzienlijke oppervlakte (4,4 hectare) bebouwd zal worden, werd beslist om een archeologisch vooronderzoek door middel van proefsleuven uit te voeren.

Op basis van dit vooronderzoek werd in het oostelijke deel van het getoetste gebied (zie figuur 4) een zone afgebakend van ca. 4000m². Binnen de proefsleuven en de lokaal geplaatste kijkvensters – dit is een grotere zone die strategisch wordt blootgelegd – werden verschillende Romeinse sporen – gedateerd aan de hand van verschillende aardewerkscherven – aangesneden. De verwachting was dan ook dat op deze plaats sporen van Romeinse bewoning gevonden konden worden. Op basis van de lage densiteit kon vervolgens in de richting van een site met inheems-Romeins karakter gedacht worden.

Figuur 4: Weergave van het door proefsleuven onderzochte terrein en in rood aangeduid de zone waar het vlakdekkend vervolgonderzoek plaatsvond (© DE GRUYSE J., DEMEY D. & BEKE F. 2011).

5.3. Vraagstelling

Op het vlak van Romeinse landelijke bewoning is Staden – en bij uitbreiding het aansluitende deel van de Zuid-West-Vlaamse zandleemstreek – een zo goed als onbeschreven blad. Dit heeft niet zo zeer te maken met de afwezigheid van sporen uit deze periode in de ondergrond, wel met de attestatie ervan en de mogelijkheid om deze sporen te onderzoeken. De aanleg van een verkaveling in de Spanjestraat (Oostnieuwkerke, Staden) vormt dan ook de uitgelezen kans om op een georganiseerde manier sporen uit de betreffende periode te onderzoeken in Staden. Hierbij moet de vraag centraal staan wat de aard van de aanwezigheid was en of de ingezamelde gegevens in een groter perspectief gepast kunnen worden. Het eerste deel van deze vraag gaat dieper in op hoe de archeologische sporen geïnterpreteerd kunnen worden. In de eerste plaats wordt bedoeld wat hun datering is en vervolgens of het gaat om (inheemse) bewoningssporen, een funeraire context of sporen van nog een andere aard. Gelinkt aan dit deel van de vraag is het tevens essentieel om de vraag te stellen of het gaat om een éénperiodensite, dan wel of er verschillende fasen onderscheiden kunnen worden en los daarvan of er verschillende sporenclusters zichtbaar zijn die eventueel iets meer vertellen over bepaalde functies. Het tweede deel van de vraag wordt vooropgesteld om de aangetroffen sporen in de ruimere regio te kaderen en af te toetsen hoe de site van de Spanjestraat zich verhoudt ten opzichte van gekende sites uit dezelfde periode.

5.4. Beschrijving van de opgravingsmethode

Naar aanleiding van de geplande opgraving werd allereerst het plangebied van ongeveer achtenzeventig meter op vijfenzeestig meter uitgezet door een landmeter. Er werd voor gekozen om nabij de aanpalende, reeds bestaande bewoning (oosten) een bufferzone van een vijftal meter te voorzien ter behoud van de stabiliteit en bescherming van de privé eigendommen.

De teelaarde werd afgegraven met een kraan op rupsbanden en met een vlakke kraanbak, zoals bepaald in het bestek. Deze graafwerkzaamheden kenden een wisselende diepte, maar waren steeds uitgevoerd tot op het archeologische niveau, dat zich maximaal ca. vijftig centimeter onder het huidige loopoppervlak bevond. Om er voor te zorgen dat de kraan de juiste diepte zou aanhouden, waren steeds archeologen aanwezig om bij te sturen waar nodig. Onmiddellijk volgend op dit uitgraven werd het volledige terrein manueel opgeschaafd. Dit is met de schop een fijn bodemlaagje verwijderen, zodoende een beter beeld te krijgen van mogelijk aanwezige sporen.

Tijdens het schaven werden de vastgestelde sporen aangeduid met een plantenprikker. Daarna dienden deze sporen geregistreerd te worden, wat gebeurde door het nemen van foto's en woordelijke beschrijvingen die gebeurden op beschrijvingsformulieren. Tijdens het openleggen van het vlak werd tevens begonnen met het uitzetten van een meetsysteem met een *Total Station*. Dit meetsysteem werd gematerialiseerd door middel van metalen piketten. Deze werden in een grid van vijf op vijf meter uitgezet. In zones waar de sporendensiteit zeer laag was, werd besloten om slechts piketten te plaatsten op strategische plaatsen zodat de sleufwanden, de proefsleuven en kijkvensters konden ingemeten worden. Er werden twee hoofdmeetpunten gebruikt, met coördinaten 100-100 en 170-100, die later werden ingemeten door een landmeter en werden gebruikt als oriëntatiepunten bij het digitaliseren van de plannen. Ook werd een vast punt gekozen – nabij de oostelijke hoek van de site – waarvan de landmeter op zijn beurt de hoogte in TAW zou bepalen.

De grondsporen werden systematisch opnieuw opgeschaafd met schop of truweel, vooraleer de foto's genomen werden, hierbij kreeg elk spoor een afzonderlijk nummer. De foto's werden genomen conform de minimumnormen. Op het fotobordje werden volgende zaken genoteerd: het opgravingsnummer 2011/402, de opgravingscode STSP11 (STaden SPanjestraat 2011) en de gegevens zone 1, vlak 1 en het spoornummer (bijvoorbeeld S1, S22, ...). Tevens werden overzichtsfoto's genomen van grotere vlakken, van grotere sporen en samenhangende structuren, zoals grachtensystemen, de

gebouwplattegrond of de waterput. Daarna werden de sporen nauwkeurig beschreven en indien mogelijk in verband gebracht met andere sporen.

Vervolgens werd begonnen met het manueel intekenen van het grondvlak op schaal 1:50 door middel van het uitgezette gridsysteem. Hierop dienden alle aangetroffen sporen te worden getekend, alsook de puntvondsten – dit betreffen enkele lithische objecten (zie verder) – en alle sleufwanden. Ook werden de zichtbare relictten van de proefsleuven en kijkvensters nauwkeurig aangeduid.

Tijdens de werkzaamheden werden enkele profielen ingetekend en vervolgens nauwkeurig aangeduid op het grondplan. De opgekuiste profielen hadden een lengte van een tweetal meter. Per sleufwand werd gekozen om twee profielen te registreren, zodoende een voldoende beeld van de bodemopbouw te verkrijgen. De nummering van de profielen is doorlopend in volgorde van afsteken.

Wanneer het grondplan afgewerkt was, werd elk spoor voorzien van een nummer voor hoogtemeting om daarna elk individueel spoor – en waar nodig enkele punten op de moederbodem, evenals het huidige loopvlak – van een hoogte te voorzien. Zo kan een relatief goed beeld worden verkregen van de verschillende TAW-waarden over het volledige opgravingsvlak.

Bij het couperen werd er rekening gehouden met de weersverwachtingen. Zo werd besloten om het gebouw – gelegen in de noordelijke hoek van het terrein, wat de laagste zone is – als eerste te couperen, zodat indien het zou gaan regenen en de zone mogelijk onder water zou komen, deze structuur klaar zou zijn en dus zo weinig mogelijk informatie verloren zou gaan. De coupes van het gebouw werden steeds in dezelfde richting uitgegraven, tenzij de ligging van de sporen dit niet toeliet. Dan werd er voor gekozen om de sporen op de best mogelijke manier aan te snijden, zodat de meeste informatie kon verkregen worden. De coupes werden steeds aangeduid op het grondplan met een blauw potlood. Nadat alle coupes uitgegraven waren, werden opnieuw overzichtfoto's genomen van het gebouw. Vervolgens werden bulk- (voor houtskooldateringen) en zeefstalen van de verschillende paalsporen genomen en in luchtdichte emmers van drie of tien liter opgeslagen. De bulk- en zeefstalen werden telkens voorzien van een waterbestendig vondstenkaartje waarop steeds alle voorhanden zijnde gegevens werden ingevuld. Diezelfde informatie werd ook op de buitenkant van de emmer geschreven.

Nadat het gebouw was afgewerkt, konden ook de andere sporen systematisch gecoupeerd worden naarmate de ligging op het terrein. Van de belangrijkste sporen werden steeds enkele emmers bulk- en zeefstalen genomen. Recente sporen werden niet gecoupeerd, echter wel geregistreerd. Enkele sporen, in hoofdzaak om langwerpige of grotere structuren, werden op een aangepaste manier gecoupeerd. Hier werd gekozen voor de zogenaamde kwadrantenmethode (of een variatie daarop), waarbij een spoor per kwartje wordt uitgegraven (bijvoorbeeld gracht S33-S34-S103, zie verder). Op die manier kan zowel een beeld worden verkregen van de breedte- als lengteopbouw van het betreffende spoor.

Wanneer alle coupes op het te onderzoeken terrein waren uitgegraven en ingetekend op een coupeblad op schaal 1:20 en alsook beschreven indien er nieuwe lagen zichtbaar waren, werden de tweede helften uitgehaald mogelijk resterend materiaal te kunnen recupereren.

Toen een eerste analyse van de sporen werd gemaakt, kwam de hypothese dat twee min of meer gelijklopende grachten twee bewoningsfasen zouden vertegenwoordigen (S27 en S29/S46). De doorslaggevende informatie bevond zich evenwel net buiten het opengelegde vlak, aansluitend bij de noordwestelijke zijde. Op de tussentijdse vergadering van woensdag 30 november 2011 werd vervolgens verzocht om een kleine uitbreiding toe te staan, zodoende een antwoord te vinden op de vooropgestelde vragen. Deze werkzaamheden hadden geen gevolgen voor de termijn, noch voor de financiële zijde van het project. Eerst werd een kleine extra zone opengelegd van ongeveer vier meter op vier. Vervolgens werd het stuk opgeschaafd, gefotografeerd, opgetekend en beschreven. Er moest worden gewacht met couperen daar de nieuwe zone helemaal onder water kwam te staan na regenweer. Na het openleggen van deze eerste kleine uitbreiding werd beslist nog een tweede uitbreiding in diezelfde hoek aan te leggen. Opnieuw was het doel om een duidelijker beeld op de begrenzing en fasering van de site te registreren. Dit keer ging het om een zone van ca. vijftien op twintig meter. Na het openleggen werden de nieuwe sporen opnieuw geregistreerd zoals hierboven beschreven. Er werd bovendien gebruik gemaakt van de aanwezigheid van de kraan om verschillende grote en/of diepe coupes uit te graven. Een kraancoupe werd eerst uitgevoerd op een mogelijke waterput, waar eerder als test een boring in was gezet met een Edelmanboor met een boorkop van 7 centimeter diameter. Ook de kraancoupes werden geregistreerd zoals andere coupes.

5.5. Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname

Alle vondsten werden bij het terreinwerk gerecupereerd en nadien integraal bestudeerd. Wel diende er een selectie te gebeuren in de vondsten met het oog op tekenwerk. Hier werd de voorkeur gegeven aan diagnostische scherven, evenals een groot deel van de beschikbare randen en bodems.

Een belangrijk aspect van een opgraving is het nemen van monsters tijdens het veldwerk. Hierbij is het van groot belang om de juiste contexten te bemonsteren, met het oog op de correcte analyses. De staalname – met uitzondering van de zeefmonsters – is gericht op onderzoekstechnieken/analyses die niet kunnen uitgevoerd worden door een archeoloog. Op de site langs de Spanjestraat in Oostnieuwkerke werden drie soorten monsters genomen: zeefstalen, houtskoolstalen en pollenstalen.

Zeefstalen werden van een groot aantal sporen genomen. Door het recupereren van de inhoud (bodemsediment) van een spoor bevatten zeefstalen vondsten die door handmatig doorzoeken in de meeste gevallen gemist worden. In Staden werden zeefstalen genomen van de meeste paalsporen van plattegrond A, maar ook een aantal andere duidelijk afgelijnde sporen werden op deze manier bemonsterd. Van belang is dat de sporen niet sterk verstoord zijn. De kans is anders te groot dat intrusief materiaal in het monster terecht komt, wat tot een verkeerde datering kan leiden. Tijdens de verwerking worden de zeefstalen uitgezeefd boven een rooster met een maaswijdte van een halve millimeter, waardoor ook de kleinste materialen in het onderzoek betrokken kunnen worden.

Houtskoolmonsters dienen uit houtskoolrijke sporen te worden gehaald. Ook is het belangrijk dat het hier representatieve contexten betreft: geen geïsoleerde sporen, maar wel bijvoorbeeld een deel van een gebouw, een gracht of waterput. In Staden werd de techniek angewend voor enkele houtskoolrijke paalsporen van het gebouw, dit met oog op ¹⁴C-datering. Verder leverden de grachtstructuren verschillende scherven op, zodat deze op basis daarvan van een datering voorzien kan worden. Door een gebrek aan houtskool werd van de waterput geen houtskoolstaal genomen.

Van die laatste context konden wel pollenstalen worden genomen, maar tijdens de verwerking werd duidelijk dat de bewaringsomstandigheden en de context niet van die aard waren dat een pollenanalyse mogelijk/aangewezen was.

5.6. Beschrijving van de verwerkmethode

Wanneer het veldwerk afgerond is, is een opgraving eigenlijk pas halverwege. De verzamelde gegevens moeten dan namelijk nog verwerkt worden. De eerste fase van de verwerking bestond uit het opmaken van grondplannen en inventarislijsten. Op de grondplannen werd gecontroleerd of alle coupes werden aangeduid en in de juiste richting stonden en of alle spoornummers duidelijk leesbaar waren. Ook werden alle opgemeten hoogtes omgerekend en aangevuld op het plan. Vervolgens werden deze plannen van een nummer en een label – waarop de nodige informatie staat – voorzien, vooraleer ze gescand en gedigitaliseerd werden. Ook de coupetekeningen werden gecontroleerd, genummerd en gescand zodat deze ook digitaal beschikbaar zijn. Al deze plannen werden gedigitaliseerd in AutoCad en Illustrator. Verder kregen de spoorbeschrijvingen, vondsten, foto's en plannen hun plaats in overzichtelijke lijsten.

Nadien werden de vondsten gewassen en tevens startte het zeven. Het bekomen zeefresidu werd te drogen gelegd en vervolgens getrieerd per materiaalsoort. Tijdens het inventariseren kregen de zeefresidu's een nieuw inventarisnummer en na het triëren kreeg elke afzonderlijke materiaalcategorie eveneens een nieuw inventarisnummer. De onderlinge relatie tussen de verschillende inventarisnummers werd behouden door zowel het oude als nieuwe nummer op het vondstenkaartje en in de digitale lijsten te vermelden. Hetzelfde was van toepassing op de vondsten. Deze werden na het drogen opgesplitst in verschillende vondscategorieën en aardewerktypes, dewelke in aparte zakjes worden bewaard. Eveneens kregen ze een nieuw inventarisnummer.

Hierna kon gestart worden met de analyse van de sporen en het vondstmateriaal. De bevindingen uit deze analyses vormen het zwaartepunt van dit rapport.

5.7. Raadpleging specialisten

Aangezien het onmogelijk is voor eender welke archeoloog, of zelfs voor een uitgebreider archeologisch team, om alle inhoudelijke en praktische vragen te beantwoorden, is het noodzakelijk het project ook met externen te omringen. Zo werd het archeologische project officieel begeleid door prof. dr. Wim De Clercq van de Gentse universiteit, die zich specialiseert in de landelijke bewoning in dit deel van het Romeinse Rijk. Hij adviseerde zowel tijdens het veldwerk als gedurende de verwerking. Ook werd Sofie Vanhoutte (Onroerend Erfgoed) betrokken bij de veldfase en bij de verwerking. Daarnaast werd ook beroep gedaan op de expertise van Maarten Bracke (archeoloog bij Monument Vandekerckhove nv). Ten slotte werd ook bij prof. dr. Philippe Crombé langsgegaan om meer informatie te kunnen verwerven betreffende de vondsten uit de prehistorie.

De vondsten die werden aangetroffen tijdens de veldcampagne noopten in geen van de gevallen een verdere actieve conservatie. Alle vondsten werden na reiniging op een correcte manier gedroogd en verpakt (passieve conservatie). Hiervoor werd de hulp ingeroepen van Ansje Cools, meester-conservator bij Monument Vandekerckhove nv.

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN

6.1. Stratigrafie

Om een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de bodem werden in totaal negen profielen geplaatst in de sleufwanden van de opgravingszone (zie figuur 5). Deze profielen – variërend in lengte van één tot twee meter breed – tonen dat over de gehele zone de opbouw van de ondergrond vrij gelijkaardig is. Overal kan namelijk een sterk gehomogeniseerde teelaarde (A-horizont) worden vastgesteld met een grijsbruine tot bruine kleur. De dikte van deze laag varieert van ongeveer 30 tot 50cm. Het pakket rust op de moederbodem (C-horizont), waarin zich de archeologische sporen aftekenen. De moederbodem bestaat uit geelbruine tot bruine zandleem, die lokaal vrij sterk gebioturbeerd is. Dit pakket is van kwartaire oorsprong en wordt gekenmerkt door lokale opduikingen van vrij veel lemige tot kleiige zones, waarin kleine tot middelgrote silexbrokstukken en -knollen aanwezig zijn. Deze opduikingen situëren zich met name in de noordelijke hoek van het onderzochte gebied. Onder deze zandleemlaag, op wisselende diepte, ligt een eerder lemige zandlaag met veel oxidatiesporen, wat wijst op een sterk wisselende grondwatertafel. Nog dieper bevinden zich groenige tertiaire zandlagen van mariene oorsprong, die ondermeer via een kraancoupe werden vastgesteld.

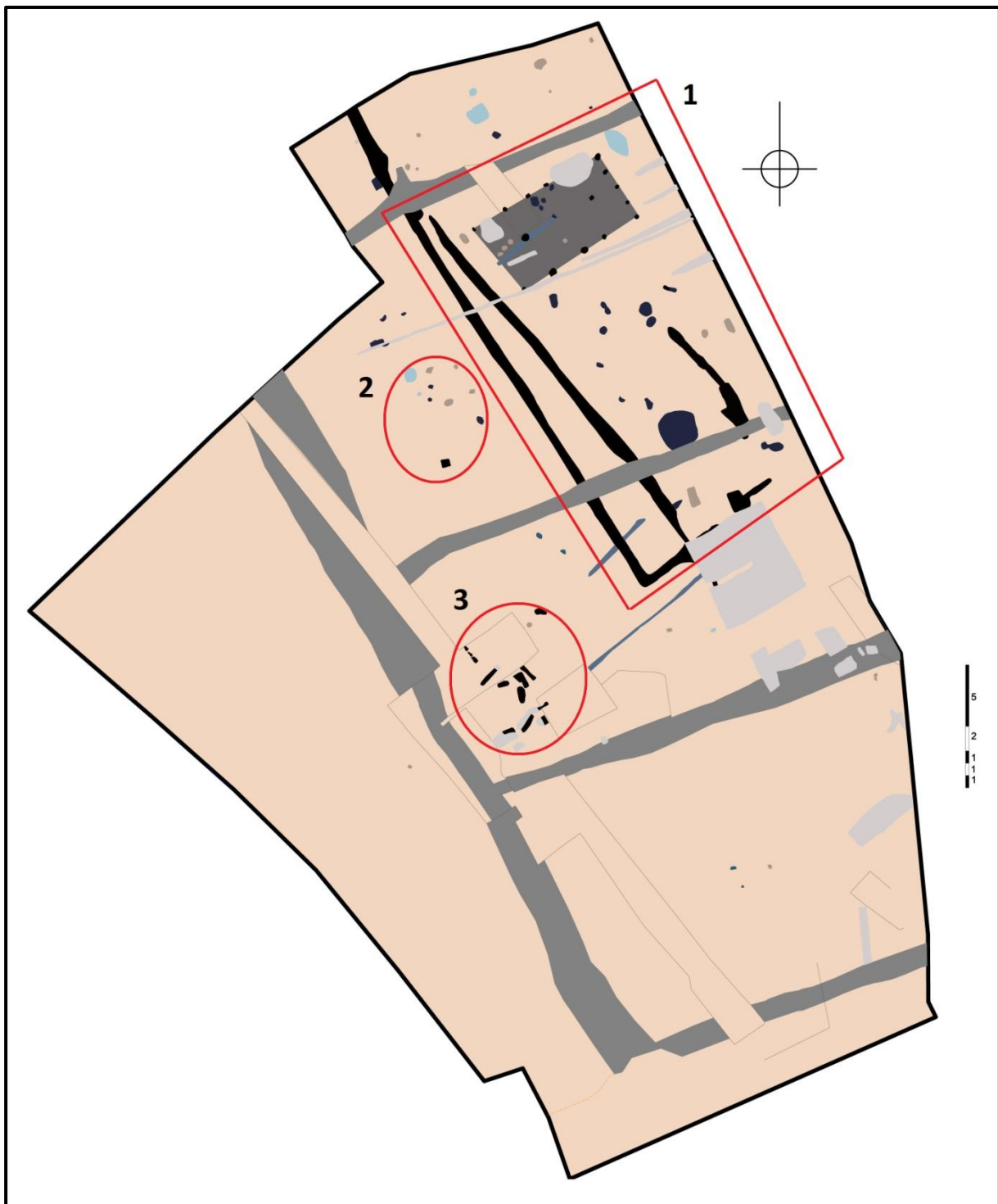

Figuur 5: Afbeelding van profiel 3, gesitueerd in de noordelijke sleufwand.

6.2. Analyse van de aangetroffen sporen en structuren

Het idee dat voortvloeide uit de analyse van de sporen aangetroffen in het vooronderzoek voorspelde dat de Gallo-Romeinse sporen zich vooral centraal in het opgravingsvlak zouden situeren (nabij de kijkvensters). Dat dergelijke hypothesen steeds getoetst moeten worden aan de archeologische werkelijkheid – na het vlakdekkend openleggen van de zone – werd duidelijk toen een eerste beeld werd verkregen van de volledige opgravingszone. Naast een beperkte concentratie in het vermelde centrale deel, situeerde het zwaartepunt van de site zich vooral in het noordelijke kwartdeel. Met uitzondering van verschillende sporen aansluitend bij de grachten uit deze noordelijke zone, kwamen elders op het opgravingsvlak slechts enkele geïsoleerde sporen voor, evenals verschillende recentere grachten. Voor situering van de verschillende sporen wordt verwezen naar de overzichtsplannen achteraan dit rapport.

De sporen die hieronder toegelicht worden, kunnen opgesplitst worden in verschillende clusters (zie figuur 6). Een eerste bestaat uit de sporen die werden aangetroffen binnen een grachtensysteem (cluster 1). Er kan met andere woorden een samenhang tussen deze sporen vermoed worden. Verder worden twee sporenclusters besproken die zich hierbuiten bevinden: een eerste is aansluitend gelegen bij deze grachtstructuren (cluster 2), terwijl een tweede zich vrij geïsoleerd centraal op het opgravingsvlak bevindt (cluster 3). Die laatste cluster bevatte de sporen die werden onderzocht tijdens het vooronderzoek. Ten slotte wordt ook een interpretatie gegeven aan enkele jongere sporen die verspreid over de site werden aangetroffen.

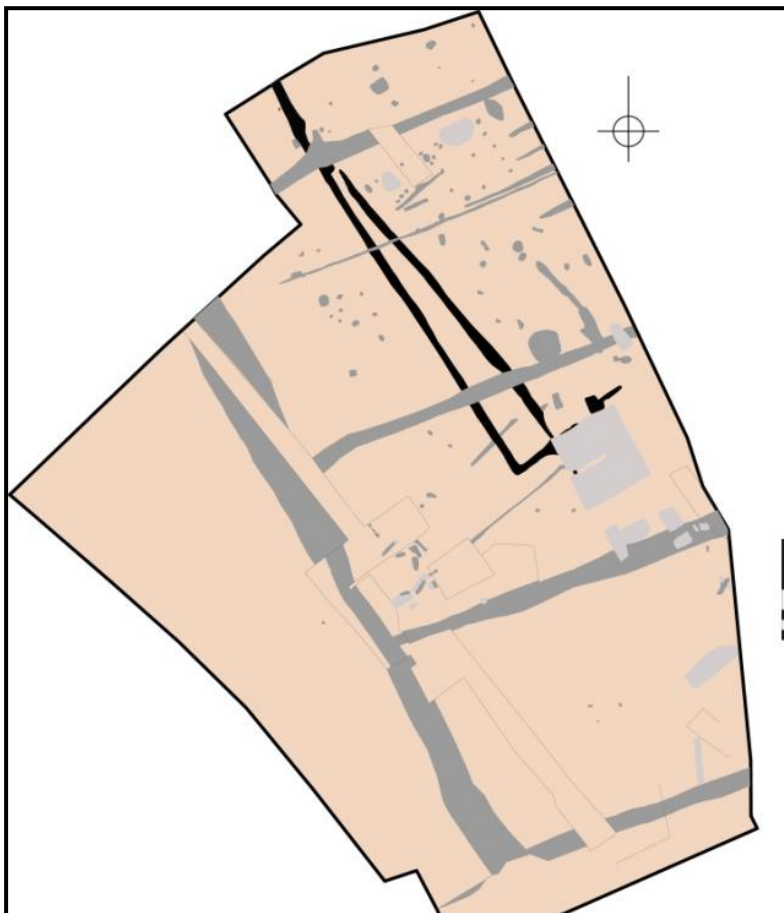
Figuur 6: Overzichtsplaan met aanduiding van de verschillende besproken clusters.

6.2.1. Sporen binnen de grachtenstructuur (cluster 1)

6.2.1.1. De omsluitende grachten

De zone met de grootste sporendichtheid lijkt begrensd door verschillende grachten (zie figuur 7). Het gaat om de structuren met spoornummers S27 en S29, S46, S106, S36, S37 en S38.

S46 manifesteert zich als een rechtlijnige gracht van ongeveer 45 meter lang met een min of meer noord/noordwest-zuid/zuidoost verloop en een breedte van 0,80m tot 1,20m. De diepte situeert zich zo'n dertig tot veertig centimeter onder het archeologische vlak. Op het zuidoostelijk uiteinde buigt deze – in een nagenoeg rechte hoek – af richting het noordoosten (S29), vooraleer oversneden te worden door een verstoring. Opvallend is dat de diepte hier nog slechts een tiental centimeter bedraagt – met een sterk gebioturbeerde en uitgeloopte vulling – en dat net voor deze oversnijding het grachtlichaam een verbreding lijkt te tonen. De verkleuring S106 kan mogelijk als uiteinde van deze verbreding en van de gracht gezien worden.

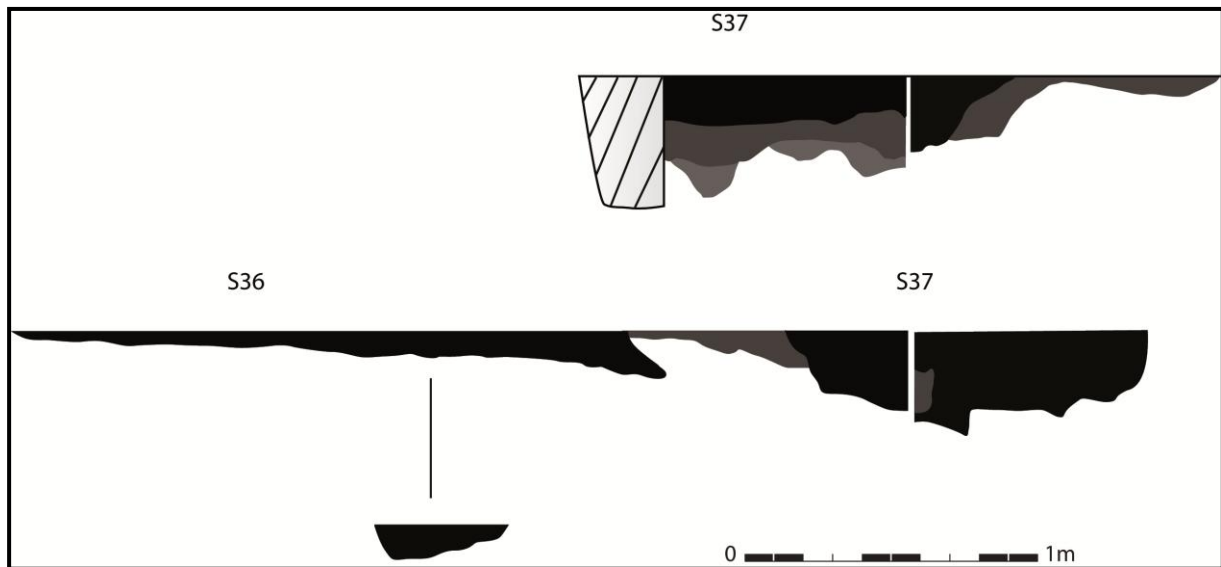

Figuur 7: De betreffende grachten aangeduid in het zwart.

Tot dezelfde fase van deze gracht kan mogelijk ook spoor S36, S37 (zie figuur 8) gerekend worden. Dit spoor is te omschrijven als een rechthoekige tot ovale verbreding (S37), met aansluitend een smal, langwerpige spoor (S36). Net als S29 kent dit een verloop richting het noordoosten. S36 toont zich echter eerder als uitloging – dus de onderkant van het oorspronkelijke spoor – waardoor dit slechts over een afstand van enkele meter gevolgd kon worden. De vulling van S29, S46 en S37 heeft een donkere bruingrijze tot blauwgrijze kleur. De aanzet van S36 kenmerkt zich door vlekken van diezelfde kleur. Naarmate het spoor echter naar het noordoosten verloopt, hoe bleker en ondieper het wordt. De kleur, vooraleer S36 verdwijnt, is bleekgrijs tot witgrijs en het heeft een licht zandige tot zandlemige textuur.

Gracht S27 bevindt zich even ten oosten van S46 en heeft met een noordwest-zuidoost verloop slechts een licht afwijkende oriëntatie. Waar beide grachten elkaar echter zouden moeten oversnijden (noordwesten), is S27 niet meer bewaard. Ook de oversnijding met S29 (zuidoosten) kon niet geregistreerd worden. Deze bevond zich namelijk ter hoogte van de eerder genoemde verstoring. Op basis van de vulling van S38 – een spoor dat in het verlengde van S27 ligt, maar slechts zichtbaar is tussen twee grote verstoringen – lijkt het echter aannemelijk om te veronderstellen dat gracht S27 ter hoogte van S29 loodrecht doorliep. Ten zuiden van deze verstoringen was de gracht niet meer bewaard. De vulling van S27 toont een grijzige vulling met wat houtskoolspikkels en -brokjes. Richting de uiteinden van de grachtstructuur en ook ter hoogte van S38 is een sterk uitgeloopte vulling vast te stellen met een witgrijze kleur. Richting de uiteinden (noordwest en zuidoost) is de gracht tevens ondiep bewaard, terwijl het middenstuk varieert tussen ongeveer dertig en veertig centimeter diepte. De vulling bestaat uit licht zandige tot lemige zandleem. Gemeten op het grondvlak varieert de breedte van ruim één meter tot ongeveer veertig centimeter (nabij de verstoring).

De verschillende grachtstructuren vormden mogelijk de markering en tevens de afbakening van de bewoningszone van een landelijk gemengd boeren erf. Dit kan mogelijk geïnterpreteerd worden als een zogenaamde *enclos* of *enclosure*. Voor deze hypothese wordt ondermeer gesteund op de rechte hoek die S46 en S29 vormen, evenals de twee verbredingen die werden vastgesteld (S37 en S29 nabij de verstoring) en waartussen een opening van circa twee meter breed is. Het is gangbaar dat beide grachtuiteinden nabij de opening van een *enclos* een verbreding en verdieping tonen. De ondiepe bewaring van de grachten nabij deze uiteinden maken de interpretatie ervan echter vrij moeilijk en dus slechts hypothetisch.

Figuur 8: Gracht S36, S37 gezien in coupe.

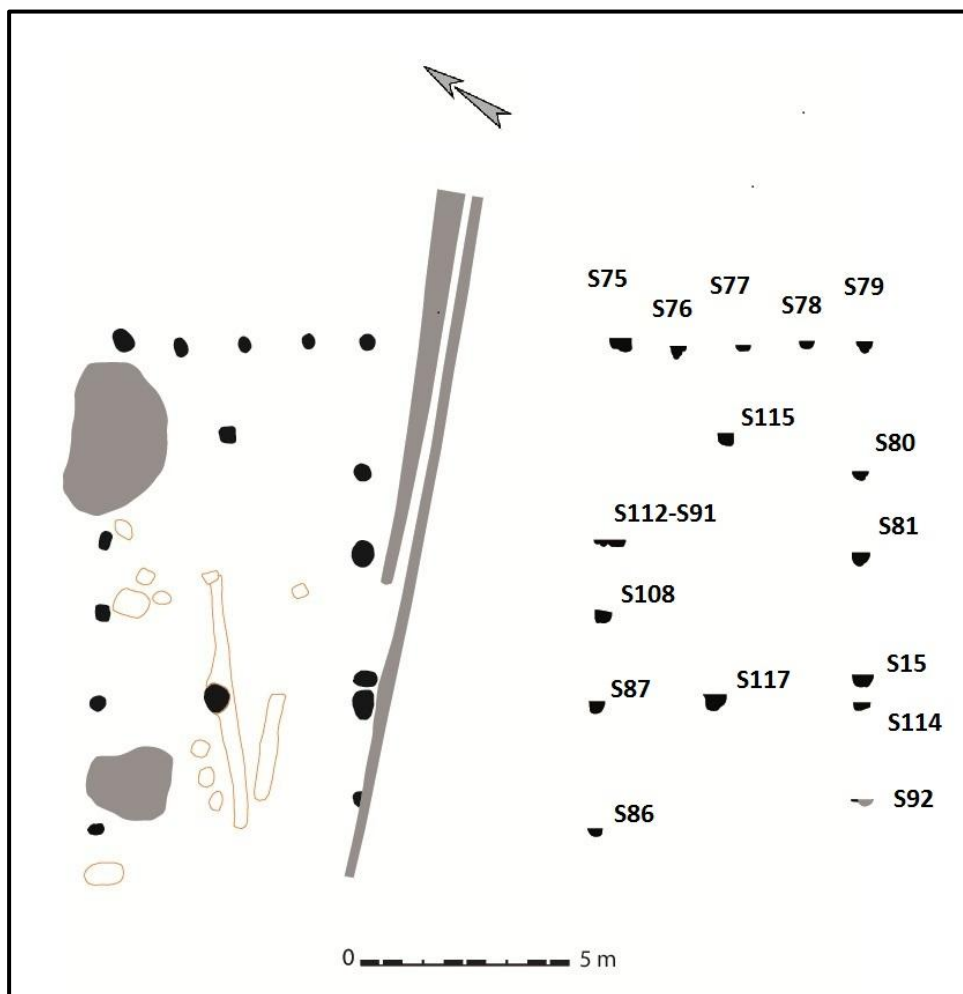
Ook de interpretatie van gracht S27 is problematisch. Tijdens het veldwerk werd gedacht dat deze – samen met gracht S29/S46 – onderdeel was van een *enclos* die uit twee fasen bestond. Daarvoor werd vooral rekenschap genomen van de ligging vlakbij elkaar en het beperkte verschil in oriëntatie. Na een nadere analyse en de mogelijke link met S38 – wat de suggestie geeft dat gracht S27 verder rechtlijnig verloopt – lijkt dit echter twijfelachtig. In essentie tonen de archeologische gegevens een rechte gracht die te volgen was over ruim 35 meter: een omschrijving die evengoed benoemd kan worden als een onbepaalde perceelsgracht.

6.2.1.2. Plattegrond A

Binnen het onderzoeksgebied kon op basis van de aangetroffen sporen één gebouwplattegrond geïdentificeerd worden (zie figuren 9 tot 12). Hierbij gaat het om een rechthoekige structuur van ongeveer zes op twaalf meter, met een oost/noordoost-west/zuidwest oriëntatie. Het zuidwestelijke uiteinde situeert zich circa twee meter ten oosten van gracht S27 en een viertal meter ten oosten van gracht S46, waarop het haaks georiënteerd staat. De sporen tonen zich als sterk uitgeloopte grijze, grijsbruine en/of witgrijze verkleuringen – bestaande uit vrij zandige zandleem – met daarin wat brokjes en spikkels houtskool, weinig verbrande leem en wat oxidatiesporen. Op twee sporen na, tonen deze zich in het vlak als ronde tot ovale aflijningen. Twee zijn eerder vierkant met afgeronde hoeken (S108, S115).

De plattegrond toont zich als tweeschepig met twee vrij zware interne paalsporen. Dit zijn respectievelijks S115 en S117, met een diameter van ongeveer dertig centimeter (S115) en een halve meter (S117). De diepte bedraagt achtereenvolgens ongeveer vijftwintig en dertig centimeter. De buitenzijde wordt gevormd door eerder diepe en minder diep uitgegraven paalkuilen. De verspreiding van deze diepere en minder diepe sporen toont bovendien een regelmatig stramien. De korte noordoostelijke zijde heeft op beide hoeken vrij zware paalkuilen die vijftwintig centimeter (noordhoek; S75) en twintig centimeter (oosthoek; S79) diep bewaard zijn. Daartussen bevinden zich drie minder diep bewaarde sporen van tien tot vijftien centimeter. De palen van de korte zijde staan met een onderlinge afstand van ongeveer één meter vrij dicht bij elkaar. Ook in de lange zijden is een patroon waar te nemen. Naast verschillende vrij ondiepe palen (S80= 15cm; S86= 15 cm; S92= 5 cm; S112=10 cm; S114= 15 cm) konden vier diepere palen vastgesteld worden, twee per zijde (S87, S108 en S81, S15). Hierbij gaat het waarschijnlijk om zwaardere toegangen van het gebouw. Telkens zijn de paalkuilen vijftwintig centimeter diep.

Figuur 9: Gebouwplattegrond A in vlak en op basis van de coupes.

Figuur 10: Coupe S117.

Figuur 11: Coupe op S81.

Opmerkelijk is wel dat er tussen beide lange zijden weinig evenwicht waar te nemen is, wat niet enkel toe te wijzen is aan de verschillende verstoringen die zichtbaar zijn. Zo kunnen nauwelijks paren van paalsporen worden gevormd tussen de noordwestelijke en zuidoostelijke zijde. Ook de toegangen staan niet perfect tegenover elkaar, zoals gebruikelijk is bij dergelijke gebouwen, en tevens tonen deze een andere breedte. De noordwestelijke toegang meet twee meter, terwijl de zuidoostelijke tweeënhalve meter is. Het dubbele paalspoor dat S15/S114 is, kan mogelijk geïnterpreteerd worden als een herstelling. Van de korte zuidwestelijke zijde werden geen sporen terug gevonden.

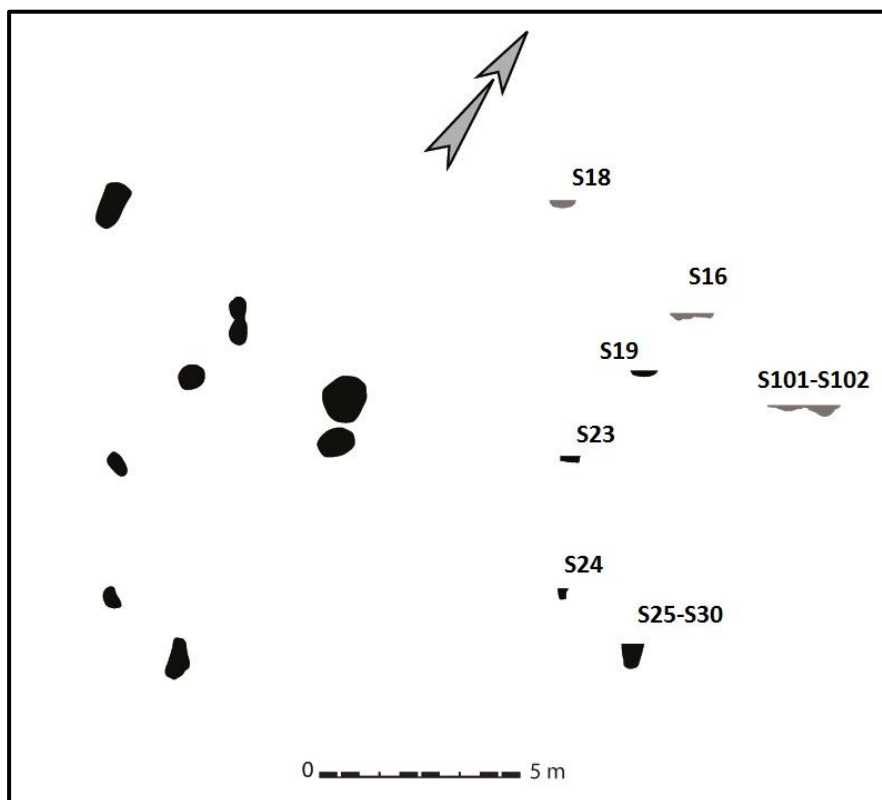

Figuur 12: Zicht op de gecoupeerde sporen van structuur A.

6.2.1.3. Een palencluster

Een vijftal meter ten zuiden structuur A werd een palencluster vastgesteld. Deze bestaat uit elf sporen (S16, S17, S18, S19, S23, S24, S25/S30, S31, S32, S101, S102) die echter geen duidelijke structuur vertonen (zie figuur 13). Net ten oosten ervan situeert zich een tien meter lang spoor (S33, S34, S103; zie verder) waaruit een aanzienlijke hoeveelheid aardewerk werd opgediept. Binnen de cluster toont slechts één spoor (S25/S30) zich als een duidelijk paalspoor (zie figuur 14). Dit was circa zestig centimeter diep en had in het

vlak een diameter van ongeveer een halve meter. De andere sporen waren minder diep bewaard. Het uitzicht van sporen S23 en S24 lijkt te suggereren dat het ook hier gaat om paalspoortjes – zij het minder diep bewaard. Het eerste is slechts een tiental centimeter diep, terwijl S24 een diepte van ruim 25 centimeter heeft. De andere sporen zijn minder makkelijk te definiëren en worden dan ook beter omschreven als uitgravingen. Zo hebben sporen S16, S17 en S101, S102 eerder het vertoon van een kuil. Net als de andere omliggende sporen kan echter niet uitgesloten worden dat deze ooit onderdeel van een gebouw – bijvoorbeeld van een kruisplattegrond waarvan ondermeer een voorbeeld gevonden is te Kuurne²⁸ – waren, zij het een zeer matig bewaard exemplaar. Tevens kunnen deze sporen toebehoord hebben tot kleinere structuren op een erf (bijvoorbeeld spiekers, een hek, afvalkuilen, silo's, ...). Ook over de gelijktijdigheid van de verschillende paalsporen, kuilen en/of vergravingen kan geen sluitende uitspraak worden gedaan, aangezien daarvoor geen materiaal voorhanden is.

Figuur 13: Palencluster in vlak en op basis van de coupes.

²⁸ MESSIAEN & VERBRUGGEN 2012, pp. 16-18.

Figuur 14: Coupe op S25/S30.

6.2.1.4. Een waterput

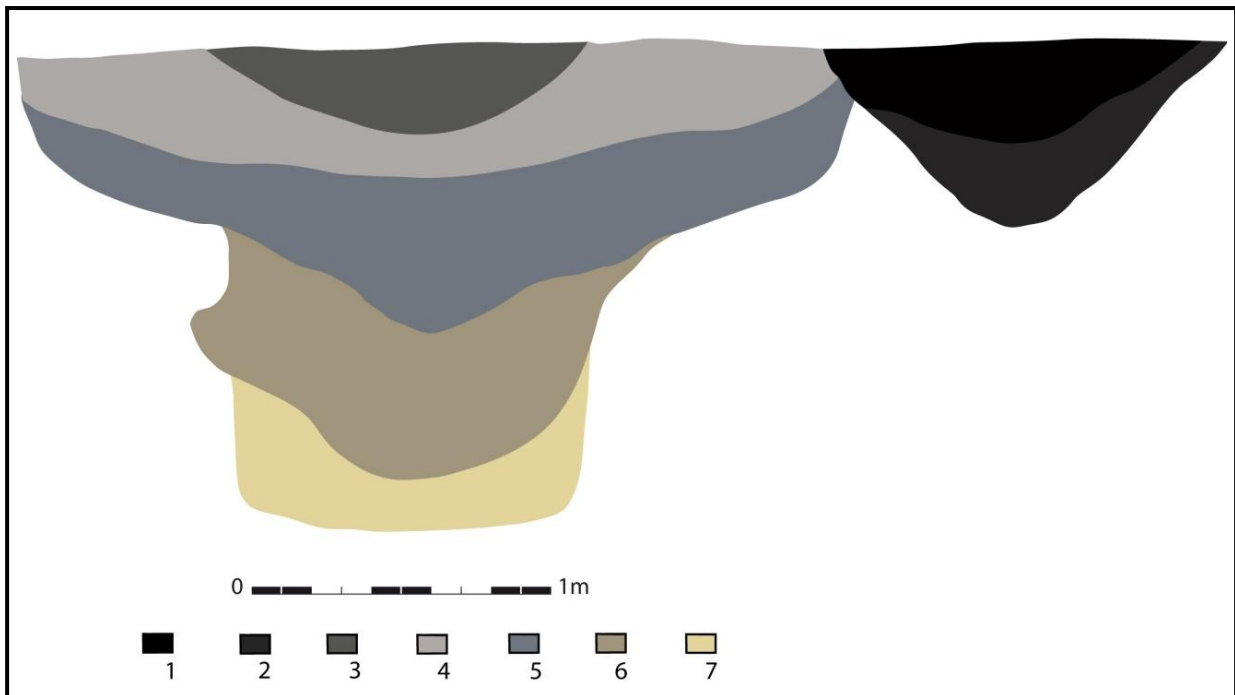
Op een ronde grijsbruine verkleuring (S20-S22) – met een diameter van ongeveer drie meter – werd een kraancoupe geplaatst, omdat vermoed werd dat deze structuur vrij diep uitgegraven was, iets wat ook bevestigd werd door een gerichte boring. De coupe toonde de aflijning van een regelmatig aangelegde waterput (zie figuur 15 en 16), waarbij duidelijk een aanlegtrechter kon vastgesteld worden en waaronder zich vervolgens een smallere koker bevond. De vergraving toont een duidelijke gelaagde opvulling. De onderste vulling – waarvan de onderkant te bepalen was op 1,80m – bestaat uit bruinig groengrijs tertiair zand (zie figuur 15, laag 7) dat sterk lijkt op de omliggende moederbodem. Ook het bovenliggende pakket (zie figuur 15, laag 6) lijkt sterk op de natuurlijke bodem, hier gaat het echter om gelige en bruinoranje zandlemige moederbodem. Grijsige brokken verraden dat het hier echter om door de mens aangeroeide opgevoerde grond gaat. Daarboven bevindt zich vervolgens een lange lens (zie figuur 15, laag 5) die doorspekt is met smallere, blauwgrijze lensjes, waartussen brokken en brokjes oranjebruine moederbodem steken. Hierin bevinden zich zeer weinig houtskoolspikkels (vooral in de grijze bandjes). Deze bandjes bestaan uit vrij

zandige zandleem. Daarboven bevinden zich op hun beurt twee bruingrijze pakketten (zie figuur 16, lagen 3 en 4) met daarin wat roestige vlekjes en zeer weinig houtskoolspikkels. In het bovenste pakket bevinden zich bovendien vrij veel muisgrijze vlekjes en vlekken. Beide lagen bestaan uit vrij lemige zandleem. Het spoor werd ter hoogte van het zuidelijke uiteinde oversneden door een recentere gracht (S35, zie figuur 15 en 16; lagen 1 en 2).

Figuur 15: Foto van de kraancoupe die werd uitgegraven op de waterput.

Figuur 16: Schematische weergave van de waterput met aanduiding van de gelaagdheid.

Vermoedelijk is dit een waterput, of toch een structuur die intentioneel als waterput uitgegraven werd. Op basis van de vulling van lagen 6 en 7 – die twee moederbodentypes tonen – lijkt het echter aannemelijk dat deze lagen slechts zeer kortstondig open lagen. Het bruinig groengrijze zand kan mogelijk geïnterpreteerd worden als ingespoeld zand (met het grondwater), terwijl de laag daarboven als door mensen in een korte tijd opgevoerde grond gezien kan worden. Dit lijkt aannemelijk wanneer wordt voortgegaan op de bruinoranje vulling, met daarin een grote grijzige brok en tevens wat kleinere groengrijze zandige vlekken. Beide lagen kunnen met andere woorden aanzien worden als een – zo goed als onmiddellijk – opgevulde waterputkoker. Wat dan overblijft, is de aanlegtrechter. Deze bleef waarschijnlijk langer in gebruik als waterkuil en had een bewaarde diepte van 1 meter. De vastgestelde grijze lensjes (zie figuur 15, laag 5) duiden de gebruiksfase aan en zijn waarschijnlijk te omschrijven als overblijfselen van bezinksel. Ook de bovenliggende lagen 3 en 4 lijken afkomstig van een relatief trage opvulling.

6.2.1.5. Langwerpige structuur S33, S34, S103

Spoor S33, S34, S103 toont zich in het vlak als een vrij onregelmatige en licht gekromde langwerpige structuur (zie figuur 17 en 18). De drie spoornummers die op basis van de vorm en kleur in het vlak werden toegekend, lijken na het couperen overeen te komen met twee uitgravingen (zie figuur 17 en 18). Zo staat S33/S103 voor een vrij ondiep spoor, variërend van een vijftal centimeter tot ruim twintig centimeter diep. De breedte bedraagt ongeveer een halve meter. De vulling is te omschrijven als vrij bleke bruinigrijze zandleem. Binnen deze vulling was slechts een beperkte gelaagdheid vast te stellen. Enkel in coupe 5 konden vier afzonderlijke lagen afgelijnd worden. Naast het bruinigrijze zandlemige pakket (bovenaan), kon een iets bruiner/roodbruiner (oxidatie en verbrande leem), een lichtgrijs (met veel houtskool) en een witgrijs pakket (onderaan) aangeduid worden.

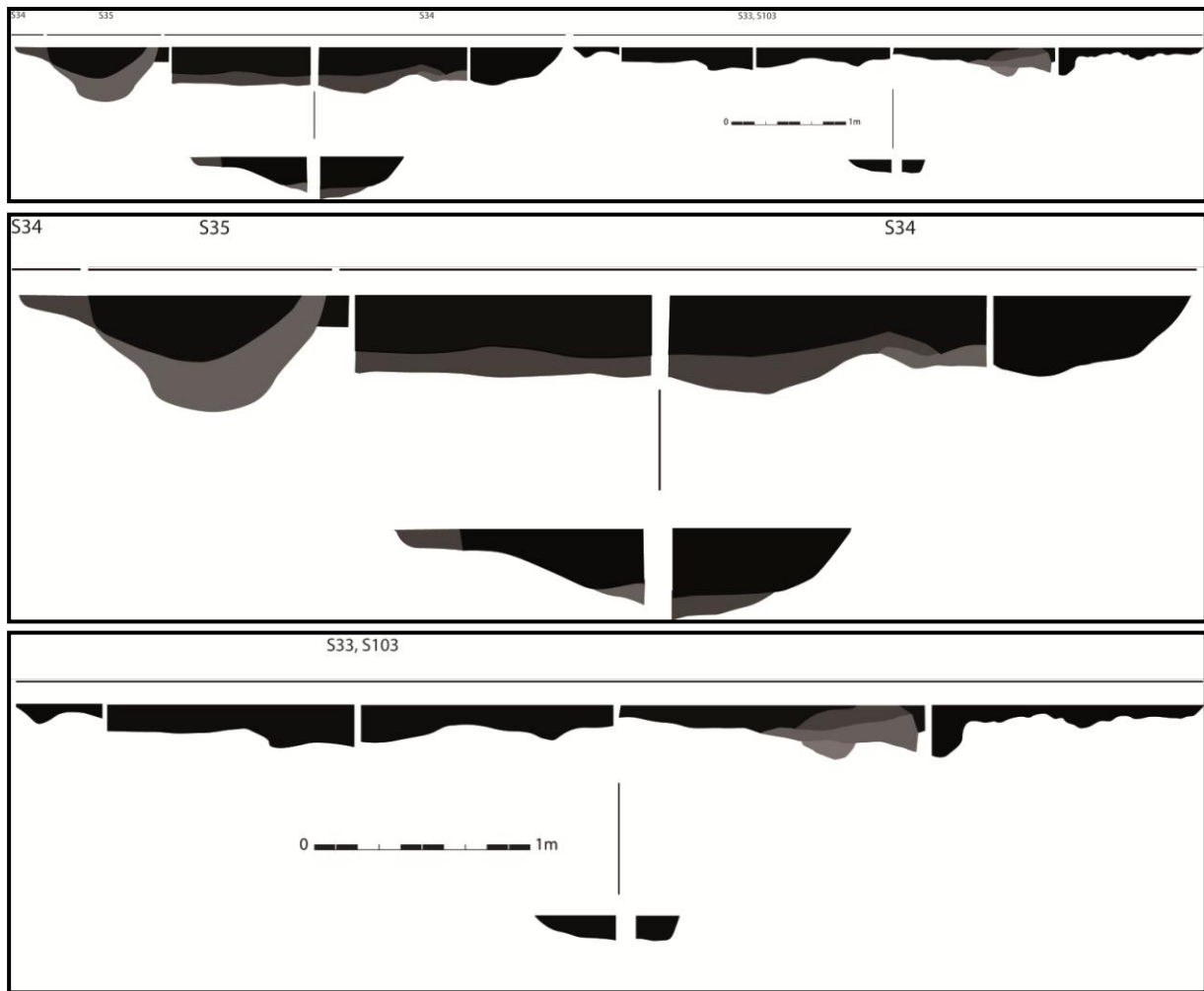
Spoor 34 werd veel dieper uitgegraven en is aanzienlijk breder bewaard. Zo is de maximale diepte ongeveer veertig centimeter, terwijl de breedte op het vlak varieert van één tot anderhalve meter. Het spoor is slechts matig gelaagd. Bovenaan bevindt zich een vrij heterogeen bleekgrijs zandlemig pakket. Een smal laagje – onderaan – bestaat vervolgens uit een meer homogene, bleekgrijze, zandlemige vulling. De structuur wordt oversneden door een recentere gracht (S35), waarna het uiteinde van S34 langs de andere kant zichtbaar is.

Opvallend is dat verspreid over S33, S34, S103 veel ceramisch materiaal gevonden is. Het gaat hier om vrij sterk gefragmenteerde scherven van typisch nederzettingssaardewerk (zie verder).

Een interpretatie van deze aansluitende langwerpige sporen is omwille van het ontbreken van duidelijke omliggende structuren of constructies moeilijk te maken. Op basis van de vorm kan echter gedacht worden aan twee korte greppels die mogelijk ooit tot dezelfde structuur behoorden. Mogelijk kan bovendien een link worden gelegd met de *enclos*. Zowel gracht S27 als gracht S29 hebben een vergelijkbare oriëntatie en staan tevens haaks op gracht S36/S106 waardoor een verband aannemelijk lijkt.

Figuur 17: Structuur S33, S34, S103 na het uitgraven van de coupes.

Figuur 18: Overzicht van S33, S34, S103 door het samenstellen van de verschillende coupes (bovenaan algemeen overzicht, eronder detailoverzichten).

6.2.1.6. Een humeuze kuil

Vlakbij gebouwplattegrond A – ongeveer een meter ten oosten van de noordelijke hoek – werd een grote humeuze kuil (S74) vastgesteld (zie figuur 19 en 20). Deze is ovaal tot nootvormig en heeft een lengte van tweeënhalve meter op anderhalve meter. De diepte bedraagt ruim dertig centimeter. De oriëntatie lijkt min of meer overeen te komen met die van het gebouw. Opvallend binnen de vulling is een duidelijke humeuze lens die door het grijzige – sterk gebioturbeerde – spoor loopt. De bovenste laag bestaat uit moederbodemachtig sediment met een bruingelige tot grijsgelige kleur. Vondsten werden niet aangetroffen binnen deze context. Op basis van de afmetingen, de vulling en de vorm kan in de eerste plaats gedacht worden aan een boomval. Toch kan niet uitgesloten worden dat dit een – door mensen – uitgegraven kuil is.

Figuur 19: Humeuze kuil S74 in vlak.

Figuur 20: Coupe op humeuze kuil S74.

6.2.1.7. Geïsoleerde sporen binnen de enclos

Ten noorden van de gebouwplattegrond kon het archeologische vlak wat uitgebreid worden, in de hoop daar meer gegevens te kunnen verzamelen over het percelerings-systeem. De bekomen informatie betreffende dit grachtensysteem was echter beperkt en slechts enkele geïsoleerde sporen kwamen er aan het licht.

Het rechthoekige spoor S118 (zie figuur 21 en 22) toonde zich in het vlak als een vrij regelmatige rechthoek met een grijzige kleur en haast zwarte vlekken. De zijden hebben een afmeting van 1,75m op 1,5m. Bij het onderzoeken van dit spoor door middel van de kwadrantenmethode bleek dit een structuur met een diepte van twintig tot vijfentwintig centimeter. De vulling bestaat uit vrij lemige zandleem met een bruingrijze kleur die sterk gebioturbeerd is. Op basis van de vorm en de kleur in het vlak werd gedacht dat dit mogelijk een brandrestengraf was. Toen het verzamelde sediment echter werd uitgezeefd en er nauwelijks vondsten (1 klein scherfje en het volledig ontbreken van houtskool en verbrand bot) aan het licht kwamen, bleek deze stelling twijfelachtig. Veiliger lijkt het om dit spoor te benoemen als een onbepaalde kuil of zelfs een natuurlijk spoor. Dit laatste zou ondersteund kunnen worden door een erg onregelmatig spoor S119, wat vlakbij gelegen is en dezelfde vulling heeft, maar natuurlijk lijkt.

Een andere hypothese is dat dit spoor een leeggeschepte houtskoolmeiler is. Gelijkaardige structuren zijn aangetroffen tijdens de opgraving Ingelmunster Zandberg²⁹ en op de site 'HHRM' te Oekene-Roeselare³⁰ werden verschillende sporen aangetroffen die later als houtskoolmeilers uit de IJzertijd geïnterpreteerd zijn³¹.

Het enige spoor – naast gracht S46 die hier verder loopt – dat binnen de uitbreiding werd aangetroffen met zonder enige twijfel een menselijk karakter is S122 (zie figuur 23). Dit is een vrij diep uitgegraven paalspoor van ongeveer veertig centimeter diep. In het vlak is dit slechts matig zichtbaar, het spoor heeft een diameter van zestig centimeter. In coupe daarentegen tekent het zich uitstekend af tegen de moederbodem. Het spoor toont een blauwgrijze zandlemige vulling met witgrijze zones en wat houtskoolspikkels. Ondanks dat dit een vrij zware paal is, zijn geen andere duidelijke sporen aan te wijzen waarmee het deel van een grotere constructie zou kunnen uitmaken.

---

²⁹ EGGERMONT & DERWEDUWEN (in voorbereiding).

³⁰ HOORNE & MESSIAEN 2011.

³¹ WUYTS *ET AL.* (in voorbereiding).

Figuur 21 en 22: Zicht op S118 in vlak en na het uitgraving van de eerste kwadrant

Figuur 23: Coupe op S122.

6.2.2. Een sporencluster nabij de grachten

Nabij de noordwestelijke sleufwand en enkele meter ten westen van de hierboven besproken grachten S29/S46 en S27 is een volgende sporencluster aan te wijzen (zie figuur 6, cluster 2). Het gaat om dertien sporen waartussen evenwel geen duidelijk verband kon vastgesteld worden. Bovendien bleken een groot aantal sporen erg twijfelachtig of van natuurlijke aard (S44, S45, S51, S96 en S98). Andere zijn mogelijk te omschrijven als – vaak onduidelijke – kuiltjes (S50, S54, S93, S94 en S97). Tot de grotere kuilen behoren S52/S53 en S55.

S52/S53 is een spoor dat bestaat uit licht zandige zandleem met een vrij homogene lichtgrijze kleur en weinig houtskoolspikkels. In het vlak meet de kuil ongeveer anderhalve meter op een halve meter, terwijl de diepte schommelt rond de dertig centimeter. Kuil S55 – met een diameter van 96 centimeter en een diepte van ongeveer dertig centimeter – heeft een vergelijkbare vulling (zie figuur 24). Interessant is dat uit deze kuil een scherp gerecupereerd kon worden die waarschijnlijk van Romeinse datering is. Uit de andere sporen binnen deze cluster kon geen materiaal opgediept worden. Binnen de cluster kon slechts één mogelijk paalspoor geïdentificeerd worden. Het gaat om S95, wat een vrij houtskoolrijk, muisgrijs spoor is met een V-vormig profiel (zie figuur 25).

Figuur 24: Coupe op S55.

Figuur 25: Een mogelijk paalspoor (S95).

6.2.3. Een geïsoleerde sporencluster

Tijdens het vooronderzoek werden verschillende kijkvensters uitgegraven die gericht waren op enkele onregelmatige sporen waartussen niet onmiddellijk een samenhang kon worden vastgesteld. Ook na het openleggen van het volledige archeologische vlak – waarin deze sporen centraal te situeren zijn – konden niet onmiddellijk verschillende sporen met elkaar gelinkt worden (zie figuur 6, cluster 3). Bovendien betreft het in hoofdzaak vrij grote, onregelmatige sporen. Deze die reeds onderzocht werden tijdens het vooronderzoek hadden een lichtgrijze vulling met in meer of mindere mate bijmenging van houtskool en verbrande leem.³² Op basis van de coupes beschreven de archeologen een drietal paalsporen. Door het onderzoeken van deze sporen tijdens de

---

³² DE GRUYSE *ET AL.* 2011, p. 10.

prospectiefase waren deze in het huidige onderzoek niet meer verder te bekijken. De zichtbare verstoringen ervan kregen een spoornummer mee, dewelke nu benoemd werden met spoornummers S61, S62, S63, S64 en S72. Enkele andere sporen binnen diezelfde cluster konden tijdens het huidige onderzoek wel nog belicht worden. In hoofdzaak ging het om langwerpige sporen (S65, S66, S67, S68 en S69), waarvan de diepte sterk varieerde.

S65 (zie figuur 26 en 28) spande de kroon met een diepte van ongeveer vijftig centimeter, een lengte aan de basis van 1,30m en een breedte van maximaal zeventig centimeter. Het spoor is opgevuld met een vrij bleke bruinrode, vrij zandige zandlemige vulling met veel roestvlekjes, grijswitte en grijze vlekken. Houtskool of verbrande leem zijn hier slechts beperkt aanwezig. Onderaan deze kuil bevindt zich een lens die iets grijzer van kleur is.

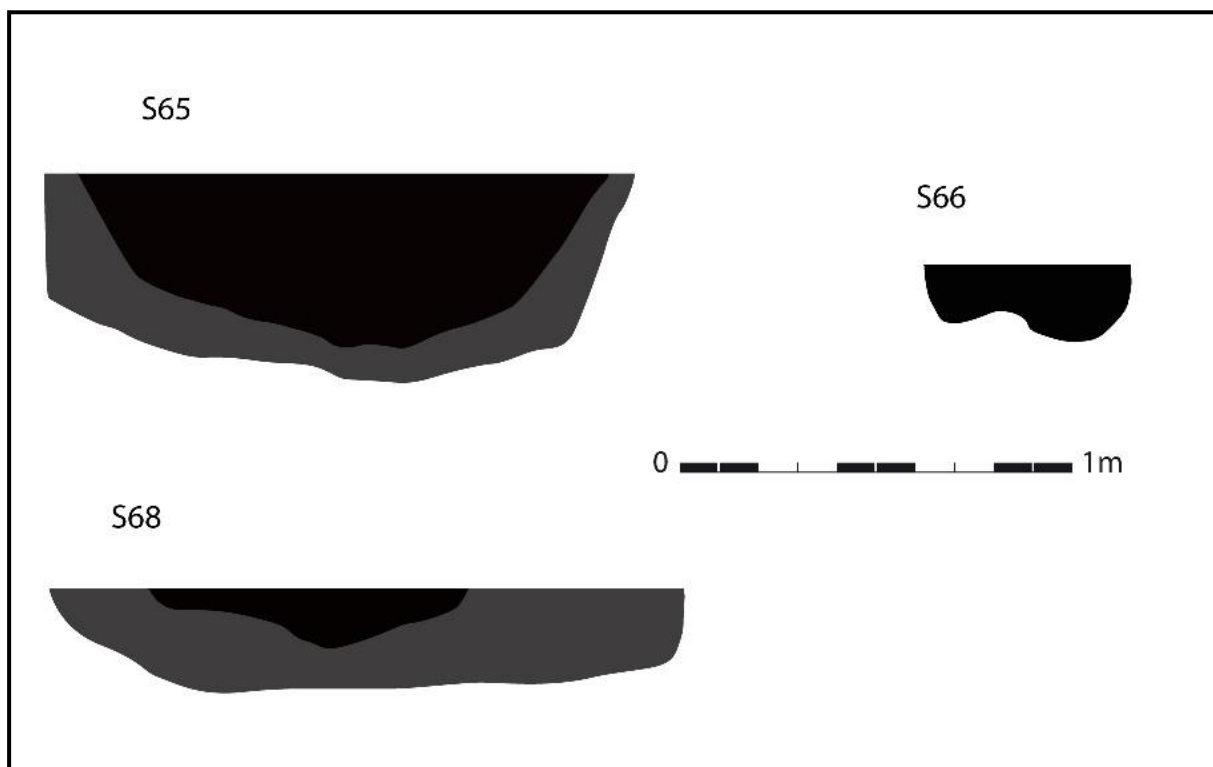
In de andere kuilen (S58, S59, S60, S61, S62, S63, S64, S66, S67, S68, S69) die binnen deze cluster geattesteerd werden, is de vulling homogener en eerder grijswit van kleur. Net als in S65 is er evenwel slechts weinig houtskool of verbrande leem aanwezig. Tot de duidelijkste voorbeelden behoren S66 (zie figuur 27 en 28) en S68 (zie figuur 28). Het eerste is eerder klein met een diameter van ongeveer een halve meter en een diepte van een twintigtal centimeter. S68 is daarentegen een lang (ruim anderhalve meter), maar vrij smal (ca. 40 centimeter) spoor.

Figuur 26: Coupe op kuil S65.

Figuur 27: Zicht op de coupe van S66.

Figuur 28: Coupes van respectievelijk S65, S66 en S68.

De interpretatie, alsook de datering van deze sporen is vrij moeilijk omwille van de afwezigheid van vondstmateriaal. Op basis van de talrijke vondsten tijdens het vooronderzoek binnen S63, evenals de aanwezigheid van drie mogelijke paalkuilen, werd de stelling naar voor geschoven dat deze sporen onderdeel waren van een kleine inheemse boerderij.³³ Aangezien echter nauwelijks regelmaat vast te stellen is binnen deze cluster is het moeilijk om deze hypothese in stand te houden. Zo lijkt het aannemelijker om te stellen dat deze sporencluster gelinkt kan worden aan de bewoning die zich binnen de grachten of in de onmiddellijke omgeving van de opgravingszone situeerde. De kuilen kunnen mogelijk geïnterpreteerd worden als afvalkuilen, (zand)leemwinningskuilen of dergelijke. Het is bovendien niet uitgesloten dat een deel van de sporen uit recentere perioden dateert.

6.2.4. Verspreide greppelstructuren

Binnen het noordelijke deel van het opgravingsareaal bevinden zich verschillende korte greppelstructuren of -segmenten. Hierbij gaat het in hoofdzaak om sterk uitgeloogde sporen die vermoedelijk enkel de onderkant van mogelijk oude grachten vertegenwoordigen.

Een eerste langwerpige spoor (S26; ca. 7 meter lang) is zeer slecht bewaard en blijkt in coupe niet veel meer dan wat uitloging te zijn. Vermoedelijk wordt dit oversneden door de Romeinse perceelsgracht S46 (de middelste van de gemarkeerde greppels; zie figuur 29 en 30). Door de slechte bewaring is dit echter niet helemaal duidelijk. Tot slot kan gesteld worden dat mogelijk een link kan gelegd worden met S62, wat deel uitmaakt van de centrale sporencluster. Dit spoor is eveneens langwerpig, vrij ondiep en ligt goed in het verlengde (zie figuur 29).

Eenzelfde oriëntatie als S26 heeft ook S49 (zie figuur 29 tot 33; ca. 12 meter lang), wat zich situeert tussen de grote verstoring (noordoost) – die tevens grachten S29 en S27 oversnijdt – en een kijkvenster uit het vooronderzoek (zuidwest). Ook dit is een zeer smal langwerpig spoor, maar waar het vorige in coupe nauwelijks zichtbaar was, toont S49 zich vrij duidelijk. De vulling van het spoor is plaatselijk gelaagd. Zo oogt de bovenste laag van coupe 1 wat heterogeen en bleek bruingrijs. Een middelste pakket lijkt sterk op de moederbodem, wat wil zeggen: bruinrood met wat blekere zones en vlekjes. De onderste laag is homogeen grijswit tot wit en bevat wat houtskoolspikkels.

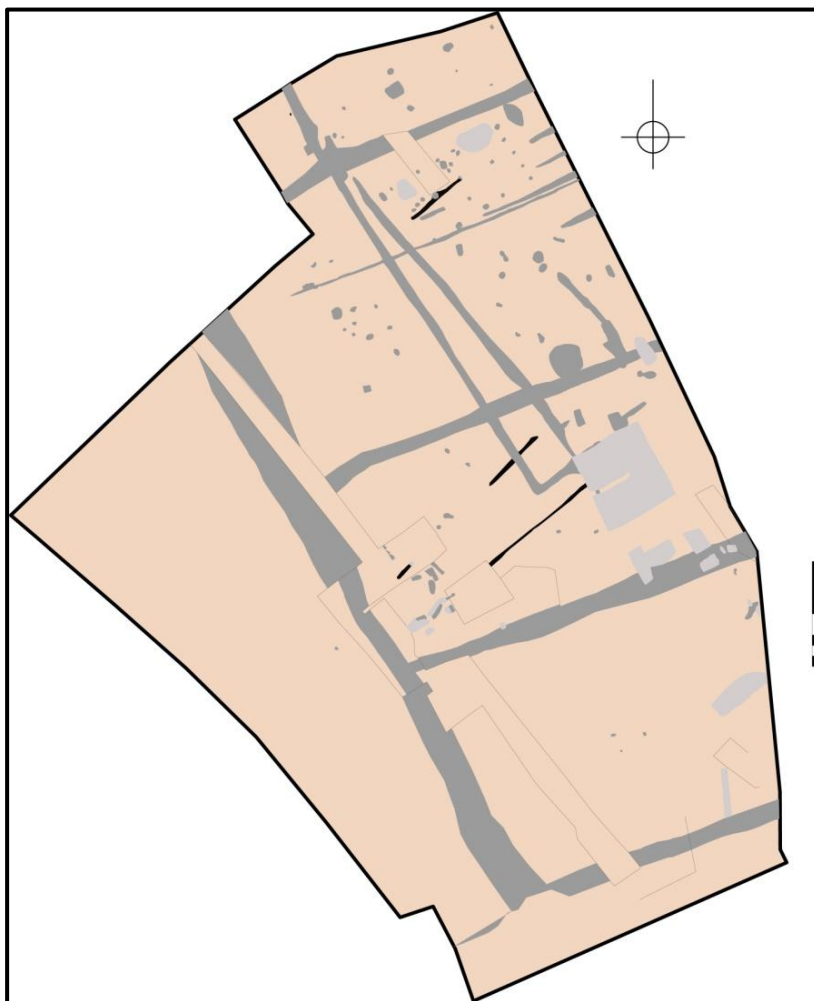
---

³³DE GRUYSE ET AL. 2011, p. 11.

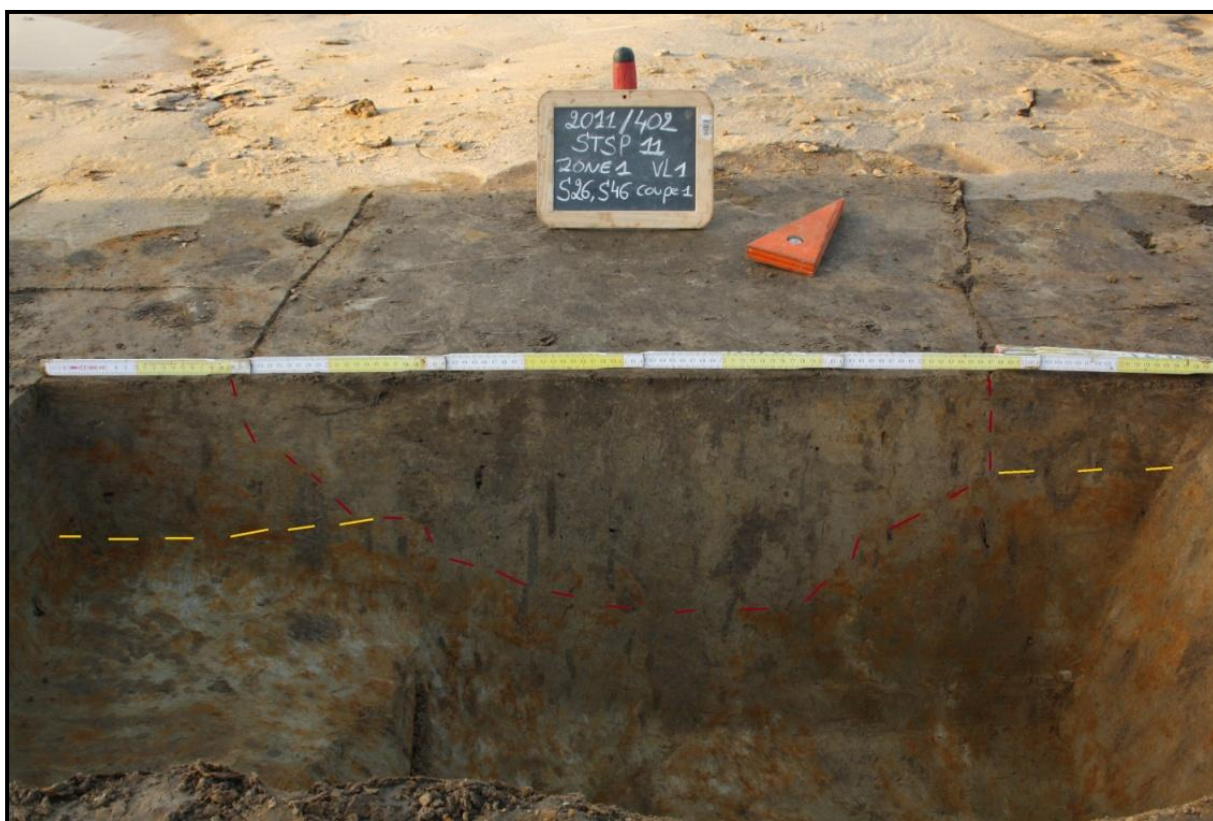
Een tweede coupe toonde echter slechts één vulling (grijswit met veel bruinrode vlekjes en wat houtskoolspikkels), maar wel dezelfde diepte (ca. 24 centimeter).

Ook in een korte greppelstructuur (S84) kan nogmaals dezelfde oriëntatie worden waargenomen (zie figuur 34; ca. 6 meter lang). Deze wordt oversneden door plattegrond A. Dit is de meest noordelijke van de drie aangetroffen greppels. S84 toont zich als een erg ondiep – een tiental centimeter – en zeer sterk uitgelopen spoor met een grijsbruine kleur.

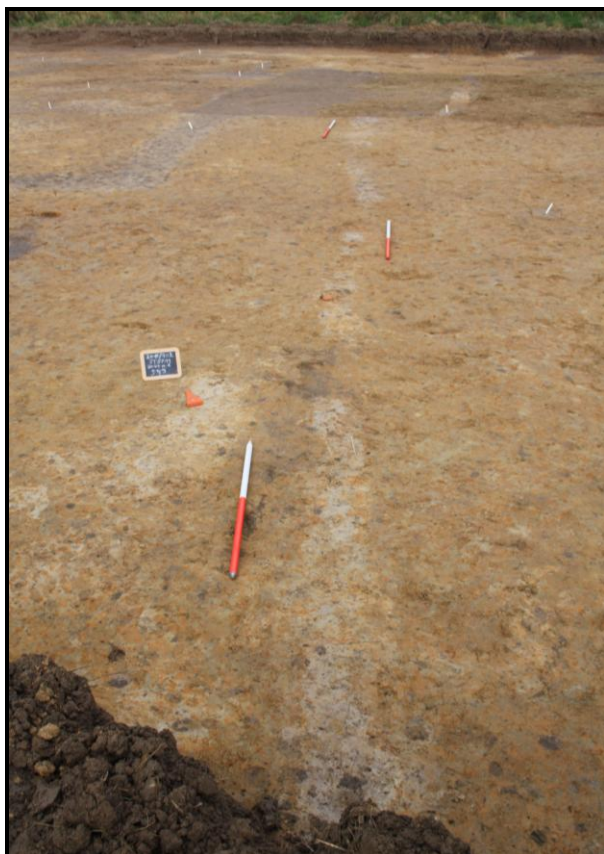
Mogelijk vormen deze drie korte greppelstructuren een overblijfsel van wat ooit langere greppel- of grachtsystemen waren. Hun slechte bewaring kan een aanwijzing zijn dat het onderzochte terrein doorheen de tijd sterk onderhevig was aan erosieprocessen. Een andere mogelijkheid is dat de greppels niet diep waren uitgegraven, waardoor deze na verloop van tijd verdwenen. In deze interpretatie hadden ze mogelijk een functie als drainagegreppel.

Figuur 29: De drie greppels zijn in het zwart aangeduid (van boven naar onder: S84, S26 en S49).

Figuur 30: S26 (geel) ter hoogte van de oversnijding door S46 (rood).

Figuur 31: S49 zoals afgetekend in het grondvlak.

Figuur 32: Coupe 1 op S49.

Figuur 33: Coupe 2 op S49.

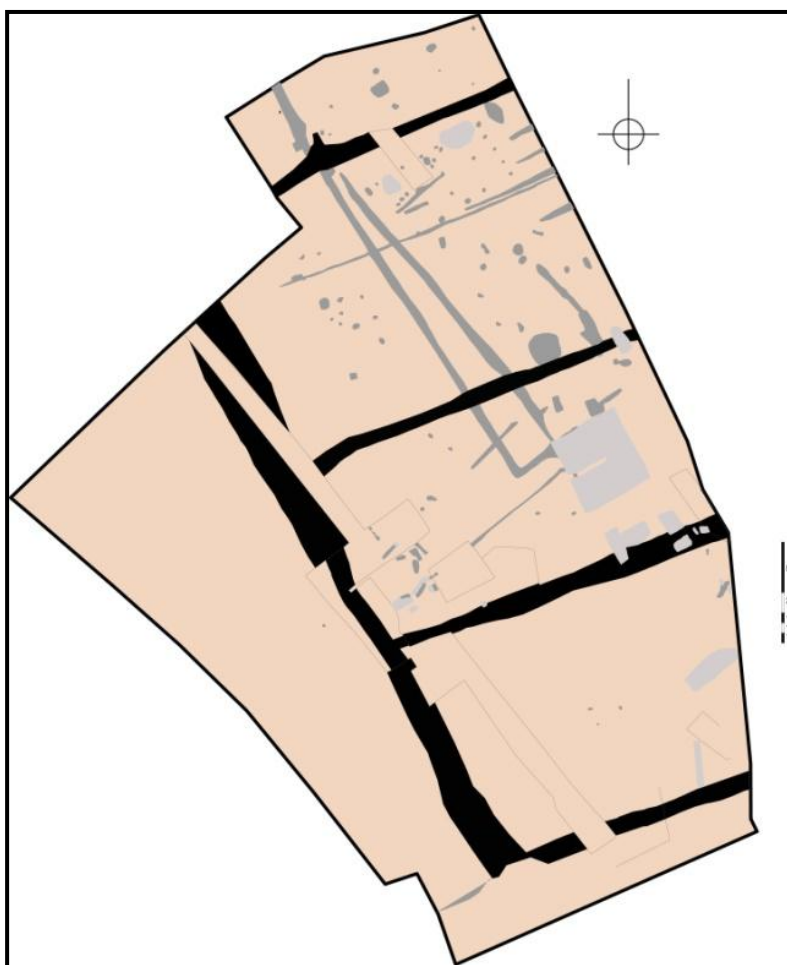

Figuur 34: Paalspoor 117 maakt deel uit van gebouwplattegrond A en daaronder tekent S84 zich af.

6.2.5. Postmiddeleeuwse sporen en structuren

Het zwaartepunt van de sporen mag zich dan wel in de Romeinse periode situeren, dit neemt niet weg dat ook jongere sporen geattesteerd werden. Hierbij gaat het om een regelmatig grachtensysteem (zie figuur 35). Vooreerst verloopt er loodrecht over de site een vrij brede gracht (S73) met een noord/noordwest-zuid/zuidoost oriëntatie en een breedte variërend van drie tot vijf meter. Haaks op deze gracht – langs de oostelijke zijde – vertrekken op wisselende afstand vier smallere grachtjes (S8, S13, S35 en S100/S113). Deze hebben allen dezelfde oriëntatie. De coupe van S35 en S100/S113 toont bovendien een vrij goed te vergelijken profiel. Het betreffen beiden zorgvuldig aangelegde grachten met een scherpe bodem (zie figuur 36). Bovendien zijn beiden vrij diep bewaard, respectievelijk ruim vijftig en veertig centimeter, en tonen ze min of meer dezelfde vulling, namelijk blauwig grijze lemige zandleem. Grachten S8 en S13 zijn slechts bewaard tot op een diepte van ruim twintig centimeter. Deze tonen zich bovendien heterogeen en zijn in het vlak vrij sterk verstoord.

Figuur 35: Aanduiding in het zwart van het postmiddeleeuwse grachtensysteem.

Figuur 36: Coupe op gracht S35.

Verspreid over het terrein komen verder sporen voor die in verband kunnen worden gebracht met de Wereldoorlogen. Deze werden niet als sporen omschreven. Toch kunnen ze wat bijbrengen aan de informatie betreffende deze site. Het gaat ondermeer om de versterking die zich aan het zuidwestelijke uiteinde van plattegrond A bevindt. Mogelijk is dit een kleine bomkrater (zie figuur 37).

De meest recente sporen worden waarschijnlijk gevormd door ploegsporen. Dit zijn relictten van de machinale landbouw. Sporen die hiervoor in aanmerking komen zijn S1, S2, S3, S4, S5 en S83.

Figuur 37: Een mogelijke bomkrater binnen de rode cirkel.

6.2.6. Interpretatie en chronologie van de sporen³⁴

De ongeveer 4000m² grote site langs de Spanjestraat te Staden leverde archeologische sporen op die op te delen zijn in twee entiteiten. Het zwaartepunt ligt bij de Romeinse sporen, terwijl ook enkele sporen aan de nieuwe tijd en/of de overgang met de nieuwste tijd, te linken zijn. Verder zijn enkele sporen mogelijk te verbinden met activiteiten tijdens Wereldoorlog II.

De verspreiding van de Romeinse sporen doet vermoeden dat zich in het noordelijke deel van het opgravingsvlak een Romeins inheems woonerf bevond. Dit wordt bovendien ondersteund door de aanwezigheid van verschillende structuren zoals een grachtensysteem, een gebouwplattegrond, diverse kuilen, paalsporen en een waterput, zonder dat hun samenhang evenwel bevestigd kan worden. Op basis van de grachten en hun oversnijdingen lijkt de bewoning bovendien uit verschillende fasen te bestaan.

Een eerste fase (fase I) bestaat uit de ondiepe en matig bewaarde greppelstructuren (S26, S49 en S84). Dat deze werkelijk ouder zijn dan andere sporen wordt aangetoond doordat ze oversneden worden door andere sporen (perceelsgracht S46, plattegrond A). Mogelijk kan tussen deze drie greppels en gracht S27 een link worden gelegd, daar deze zich min of meer haaks ten opzichte van elkaar bevinden, maar dat laatste is niet meer dan een nauwelijks te onderbouwen hypothese daar beiden nergens aaneengesloten vastgesteld konden worden. Daardoor is het dan ook niet uit te sluiten dat gracht S27 tot een afzonderlijke fase behoort.

Uit een iets latere fase (fase II) zou vervolgens de perceelsgracht S29/S46/S106 en de gelinkte gracht S36/S37 kunnen stammen. Op basis van de oriëntatie van plattegrond A – die nagenoeg haaks op deze grachten staat – lijkt het denkbaar dat deze perceelsgracht en de plattegrond tot eenzelfde fase horen en te omschrijven zijn als een *enclos* of *enclosure*.

Andere sporen zoals S33/S34/S103 zijn ontegensprekelijk Romeins, maar kunnen niet met zekerheid tot één van deze fasen gerekend worden. Ook de functie van deze langwerpige gracht is niet duidelijk. Mogelijk was dit spoor vroeger verbonden met het grotere greppelsysteem. Op basis van de vrij grote hoeveelheid aardewerk dat hierin

---

³⁴ Dit is een tussentijdse interpretatie die hoofdstuk 6 samenvat. Verder in dit rapport komt een uitgebreide interpretatie aan bod, waarin ook meer rekening gehouden wordt met de vondstdeterminaties (hoofdstuk 7).

werd gevonden, kan gedacht worden in de richting van een al dan niet intentionele afvaldepositie van nabij gelegen bewoning.

De twee sporenclusters – een eerste nabij de grachten, een tweede centraal op de site – lijken aan de Romeinse periode toe te schrijven, maar kunnen evenmin tot één van de hierboven besproken fasen gerekend worden. De chronologie van de sporen zonder vondsten is nog problematischer. Het belangrijkste voorbeeld is de waterput, waarvan op basis van de ligging gedacht kan worden aan een Romeinse oorsprong, maar dit kan niet hard gemaakt worden.

Het grachtensysteem uit de Nieuwe Tijd, niet nader te bepalen dan 16de tot 18de eeuw, lijkt slechts uit één fase te bestaan en kan gezien worden als aanduiding van verschillende percelen. Deze grachten hadden daarnaast waarschijnlijk ook een functie als afwateringsgrachten. Hier gaat het om de brede gracht S73 en de haaks daarop geplaatste grachtjes S8, S13, S35 en S100/S113.

Tot de jongste archeologische sporen kunnen ten slotte een bomkrater uit Wereldoorlog I of II en enkele ploegsporen gerekend worden.

7. BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN

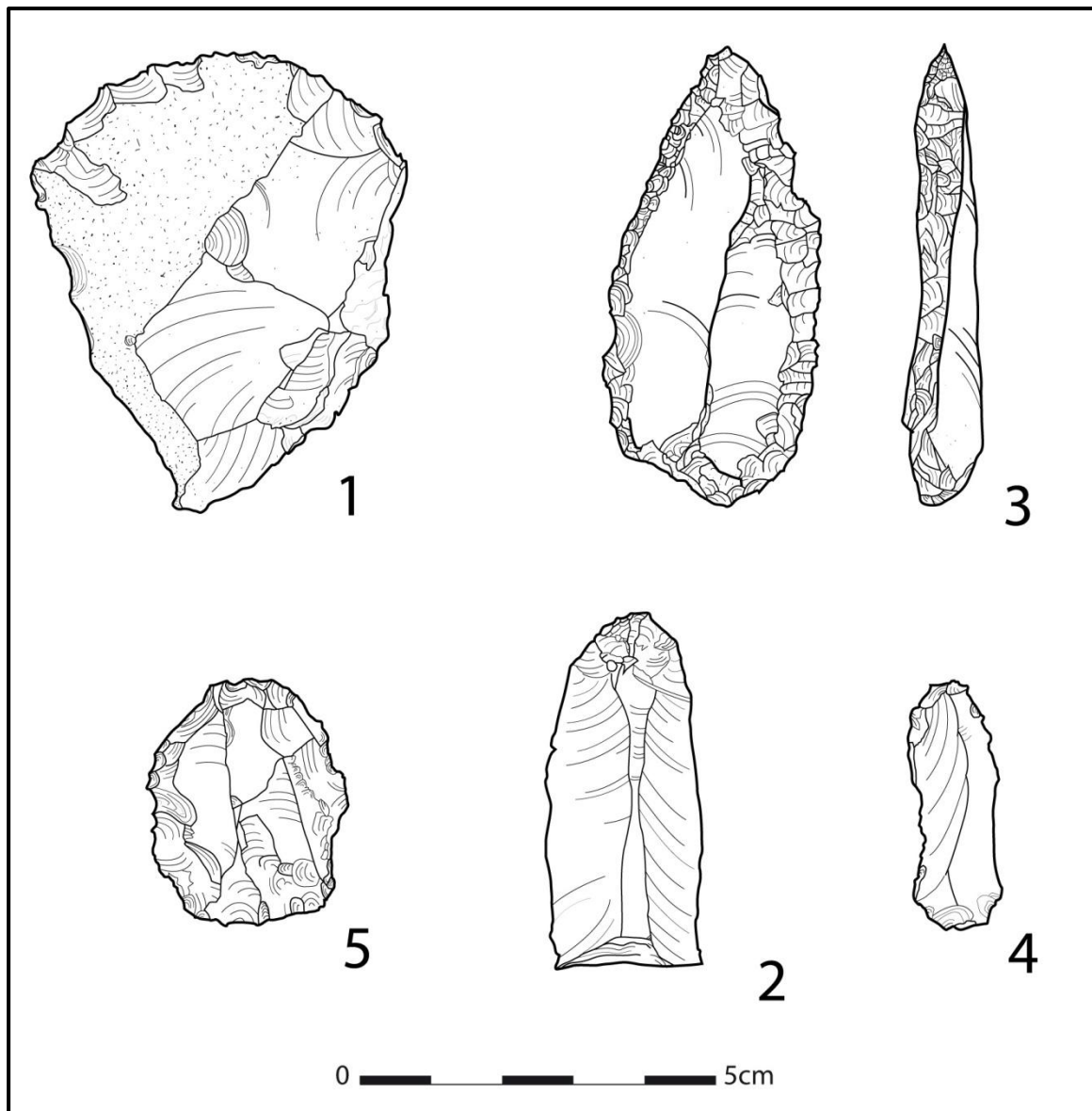
7.1. Vondsten

De aangetroffen vondsten zijn op te delen in natuursteen (voornamelijk silexartefacten), vervolgens in aardewerk uit de Romeinse periode – deze vondsten vormen het zwaartepunt van de studie – en ten slotte dateren enkele vondsten uit de periode van de 16de tot de 18de eeuw. Voor de verwerking van deze vondsten en als hulp bij de determinatie ervan werd te rade gegaan bij specialisten voor de betreffende periode. Zo hielp professor dr. Philippe Crombé (UGent) bij de analyse van de prehistorische vondsten, terwijl professor dr. Wim De Clercq (UGent) en Sofie Vanhoutte (Onroerend Erfgoed) hun inbreng hadden bij het herkennen van het Romeinse schervenmateriaal.

7.1.1. Prehistorie

De prehistorie of steentijd komt overeen met de oudste menselijke bewoningsfase. Deze wordt verder onderverdeeld in paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Niet al deze subperiodes komen voor op de site van de Spanjestraat, eigenlijk wordt de prehistorie slechts zeer summier geïllustreerd op de onderzochte percelen. Slechts vijf silexartefacten kunnen in dit verhaal geïncorporeerd worden. Ze komen verspreid over de noordelijke helft voor en geen enkele van deze vondsten kan bovendien aan een primaire archeologische context gelinkt worden. Zo werd silex 2 vergraven in een Romeinse gracht aangetroffen, terwijl de andere zich geïsoleerd in de moederbodem bevonden.

Een eerste vondst (silex 1; zie figuur 38, 1) betreft een artefact dat zeer sterk verweerd is, wat ondermeer zichtbaar is aan de aanwezige windglans, vorstbreuken en een zwakke *vermiculé* patina (te herkennen aan de wisselende witte streepjes). Ook vallen talloze transportsporen op. Toch zijn drie regelmatige retouches goed zichtbaar die aangebracht werden doorheen de cortex. Elders op het object zijn geen retouches of andere preparaties herkenbaar. Er kan dan ook niet met zekerheid worden gesteld dat het hier werkelijk om een door mensen vervaardigd artefact gaat, dan wel of het veeleer een pseudo-artefact – wat een natuurlijk gevormd object is – betreft, waarbij de drie retouches van natuurlijke oorsprong zouden zijn. In elk geval, mocht dit werkelijk een door de mens gemaakt werktuig zijn, dan is het te interpreteren als van oude datum. Hierbij kan gedacht worden aan de tweede helft van het paleolithicum (300 000 – 9600 BP).

Figuur 38: Silexvondsten uit de Spanjestraat, met aanduiding van het in de tekst gebruikte silexnummer.

De overige vier artefacten laten minder ruimte voor twijfel over hun menselijke karakter. Silex 2 (zie figuur 38, 2) is te omschrijven als een bijna vijf centimeter lange kling uit een donkerbruine, haast zwarte, grondstof en lijkt – ondanks haar secundaire positie in een Romeins gracht – nog een zeer vers vertoon te hebben. Retouches heeft deze kling niet. Een zorgvuldig bewerkt werktuig is silex 3 (zie figuur 38, 3) dat gevormd wordt uit donkergrijze silex. Nauwkeurig aangebrachte vlakke (links) en eerder steile (rechts) retouches situeren zich op beide lange boorden van de dorsale zijde. De ventrale zijde bleef daarentegen onbewerkt. Ondanks een mogelijke vergelijking met de

bladvormige pijlpunten uit het neolithicum is het artefact eerder te omschrijven als een boor, dit omwille van haar enkelzijdige bewerking.

Ook kan verslag worden gemaakt van een vrij donkere, bruingrijze microkling (silex 4, zie figuur 38, 4) die geen sporen van retouchering toont. Mogelijk is deze afslag te interpreteren als afkomstig van een steker (stekerafslag).

Ten slotte werd een artefact (silex 5; zie figuur 38, 5) aangetroffen dat gemaakt werd uit dezelfde grondstof als de hierboven beschreven boor. Deze is te omschrijven als een cirkelschrabber. De ventrale zijde van het werktuig is onbewerkt en hier zijn de slagbult en de slagkegel nog duidelijk aanwezig. De dorsale zijde is daarentegen wel voorbereid, evenwel met vrij ongelijkmatige vlakken en op de randen met erg onregelmatige retouches.

	Spoor	Type	Afmetingen	Opmerkingen	Datering
Silex 1	-	artefact of pseudo-artefact	65,3 x 53,2 x 24,2 mm	grijsbruin met geelbruine/bruine patina zeer matig doorschijnend vrij fijnkorrelig sterk verweerd: transport, windglans, vorstbreuken en <i>vermiculé</i> patina cortexrest op de bewerkte zijde	paleolithicum (?)
Silex 2	S27	kling	49,3 x 21,9 x 7,4 mm	donkerbruin, haast zwart met bleekgrijze inclusies doorschijnend fijnkorrelig zeer vers artefact	neolithicum
Silex 3	-	boor	63,6 x 29,8 x 11,3 mm	donkergrijs met lichtgrijze inclusies zeer matig doorschijnend fijnkorrelig dorsale retouches op lange zijden ventrale zijde onbewerkt	neolithicum
Silex 4	-	steker-afslag	35,1 x 14,2 x 5,1 mm	donker bruingrijs doorschijnend fijnkorrelig	neolithicum
Silex 5	-	cirkel-schrabber	34,4 x 27,7 x 12,2 mm	donkergrijs met lichtgrijze inclusies zeer matig doorschijnend fijnkorrelig onregelmatige retouches op randen dorsale zijde toont bewerking van het oppervlak	neolithicum

Tabel 1: Silexlijst.

7.1.2. Romeinse periode

Het overgrote deel van het vondstmateriaal dateert uit de Romeinse periode, waarbij het haast uitsluitend gaat om ceramiek. Dit werd bovendien nagenoeg integraal verzameld nabij de noordelijke hoek van de site, alwaar de omgrachte bewoningssporen aangetroffen werden. Enkele scherven konden aan elkaar gepast worden, zodat een beter beeld werd gecreëerd van de verschillende aardewerktypes, desalniettemin kon nooit een volledig profiel gereconstrueerd worden.

Deze Romeinse vondsten zijn op te delen in verschillende categorieën, waarbij traditioneel een opdeling wordt gemaakt in fijn aardewerk en het gewoon aardewerk. Door het bijna volledig ontbreken van deze eerste categorie – die ondermeer bestaat uit *terra sigillata*, *terra nigra* en gevernist aardewerk – komt de nadruk te liggen op de tweede categorie, waartoe zowel importwaar als meer lokale vormen behoren, die zowel gedraaid als handgevormd zijn. Verder lijkt het raadzaam om de vondsten gestructureerd per context te behandelen. Zo zal eerst het aardewerk worden besproken dat aan het licht kwam in relatie met de gebouwplattegrond (plattegrond A), daarna het aardewerk dat werd aangetroffen in een korte langwerpige structuur (SS33, S34, S103), vervolgens de vondsten uit perceelsgrachten (S27 en S46) en ten slotte die uit andere contexten.

7.1.2.1. Vondsten uit de gebouwplattegrond

Het aantal vondsten dat werd aangetroffen binnen de context van het vermoedelijk tweeschepige gebouw zijn vrij mager. Zo leverden slechts zes sporen vondsten op, waarvan twee uit de paalkuilen van de buitenwand, één uit een interne paalkuil en één uit een kuil die gelegen was binnen de gebouwplattegrond. Bovendien gaat het uitsluitend om zogenaamd gewoon aardewerk.

- Aardewerk

Vooreerst kan gewag worden gemaakt van twee kleine fragmenten van een **kruikje** (inv.nr. 7 en 330; zie figuur 39). Deze werden gevonden in paalspoor S117, wat een zware interne paal is. De scherf werd gevormd op het draaiende wiel, wat goed zichtbaar is in de vele fijne draaisporen. Het fragment toont een oxiderende bakking en een kleipasta die vrij veel fijne kwartskorrels bevat. Beide wanden (buiten- en binnenoppervlak van de vorm) tonen een geelbruine tot oranje kleur, terwijl de kern van de bakking uitgesproken oranje is, wat doet vermoeden dat het hier gaat om de

zogenaamde bakkingsgroep van de Scheldevallei-amforen.³⁵ Op beide kruikfragmenten is in de vorm van zogenaamde ribbelversiering een kenmerkende decoratie aangebracht.

Een scherfje uit datzelfde S117 is afkomstig van een dunwandig aardewerktype (inv.nr. 330; zie figuur 40), mogelijk een beker of een klein potje. Dit is echter dermate klein dat hierover geen uitsluitsel kan worden gegeven. De wanddikte is 3 millimeter. Opvallend is de geometrische versiering die is aangebracht. Een patroon van horizontale lijnen die oversneden worden door schuine lijnen is zichtbaar.

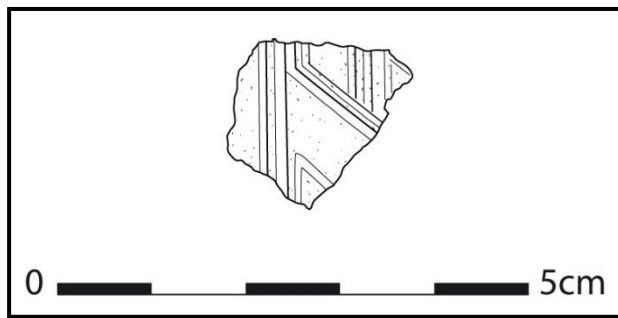
Het andere aardewerk dat werd aangetroffen, toont zich als ernstig verweerde vormen waarvan de buitenste laag vaak verdwenen is. Zo werd een fragment van een bodem, evenals vijf randscherfjes, opgediept uit de noordelijke hoekpaal (S75, inv.nr. 10). Het lijkt hier om **handgevormde of traag gedraaide waar** te gaan, die bovendien vrij grof verschaald is met *chamotte*, ofte schervengruis. Vermoedelijk zijn dit fragmenten van een vrij dikwandige, reducerend gebakken kookpot. Ook uit het vrij diepe paalspoor S108 (inv.nr. 31) – uit de noordwestelijke zijde – werd materiaal gerecupereerd. Aangezien het om vrij kleine en sterk verweerde scherven gaat, is hieruit weinig informatie af te leiden. Wel kan nog meegegeven worden dat het reducerende waar betreft met een vrij korrelige kleipasta. Tevens moeilijk te interpreteren scherfjes

Figuur 39: Twee wandfragmenten van een Scheldevallei-amfoor.

---

³⁵ VANHOUTTE & DE CLERCQ 2006, p. 109.

Figuur 40: Wandscherfje uit S117.

(inv.nr. 318 en 322) werden gevonden in paalsporen S78 (uit de noordoostelijke korte zijde) en S81 (een mogelijke toegangspaal in de zuidoostzijde). Het eerste heeft een reducerende bakking en een zandige textuur. Het andere heeft eenzelfde textuur, maar een oxiderende bakking – de kern is roodbruin, terwijl beide buitenwanden bruinig rood zijn met meer grijsrode zones – en als verschraling werd kwarts gebruikt.

Ten slotte is een klein wandfragmentje (inv.nr. 30) te vermelden uit S89, een ondiepe kuil uit de noordwestelijke helft van het gebouw. Dit heeft een reducerende bakking en langs de buitenzijde toont het een geoxideerd laagje. Mogelijk is het verbrand. Tot diezelfde kuil hoort ook spoor S88. Ook hierin werd aardewerk aangetroffen, alleen lijkt dit van een jongere datum. Het gaat namelijk om hard gebakken grijs aardewerk (inv.nr. 27).

- Andere vondstcategorieën

Tijdens het uitzeven van sediment uit paalspoor S81 (een toegangspaal uit de zuidoostelijke zijde waaruit ook een scherfje werd gehaald) werd een klein fragmentje van een – mogelijke – mariene schelp gevonden. Het is echter niet uit te sluiten dat deze vondst intrusief is.

7.1.2.2. Aardewerk uit structuur S33, S34, S103

- Fijne waar

Eén randscherfje is tot de fijne waar te rekenen. Het gaat om een randfragmentje van een beker uit **terra nigra-achtig aardewerk** (inv.nr. 21; zie figuur 41). Dit kenmerkt zich door een grijzig laagje op beide buitenwanden. De kern is daarentegen oxiderend

(roodoranje) gebakken. De scherf kenmerkt zich verder door de geknikte rand en een weinig uitgesproken groef tussen de overgang van de rand naar de schouder.

- Gewone waar

De andere geïdentificeerde vondsten uit deze context zijn bij het gewoon aardewerk onder te brengen. Vooreerst zijn verschillende wandfragmenten van **kruikwaar** te vermelden, alsook de aanzet van een oor (inv.nr. 38; zie figuur 42). Omwille van de zure grond zijn deze erg fragmentaire scherfjes moeilijk verder onder te verdelen. Hoogstwaarschijnlijk gaat het om zogenaamd Scheldevallei-amforen. Dit betreft zeker het materiaal met inventarisnummer 38 (8 scherven) en inventarisnummer 19 (1 scherf). Deze met inventarisnummer 25 (8 scherven) behoren mogelijk ook tot deze categorie, maar ze lijken verbrand en zijn daarom nog moeilijker te determineren. De scherven vallen op door hun vrij fijnkorrelige kleipasta met daarin fijne kwartskorrels als verschraling. Beter bewaard is een bodem (figuur 37) die tevens te omschrijven is als kruikwaar. Hier betreft het waarschijnlijk het type *low lands ware*, een gedraaide kruikvariant die geproduceerd werd in Bergen-Op-Zoom (Noord-Brabant, Nederland).³⁶ Deze bodemscherf toont zowel op de binnen- als buitenwand een roodbruine kleur, terwijl de kern van de bakking eerder bruingrijs is en minder hard gebakken, wat geïllustreerd wordt in de graad van verwerking van de scherf.

Importwaar komt voor in de vorm van twee aaneen passende scherven van een *Dressel 20 amfoor*³⁷ (inv.nr. 17). Dit is een bolrond amfoortype dat afkomstig is uit de vallei van de Guadalquivir in Zuid-Spanje en vrij regelmatig voorkomt binnen Romeinse contexten in Noord-West-Europa. Dit betreffen olijfolieamforen. De scherven hebben een oranjeroze buitenzijde, terwijl de kern vrij donker grijs tot bruingrijs is en licht gelaagd. De gebruikte klei werd vrij sterk verschaald met fijne kwartskorrels, waardoor een vrij ruw oppervlak wordt bekomen.

De langwerpige context S33, S34, S103 bevat vooral **handgevormd of traag gedraaid aardewerk**. Dit zijn de aardewerktypes die voortbouwen op de tradities uit de ijzertijd en die veelvuldig voorkomen binnen de inheemse Romeinse nederzettingen van het Menapisch gebied³⁸. Op de site langs de Spanjestraat komen handgevormd en traag gedraaide aardewerk voor in velerlei vormen. Het gaat ondermeer om bekers, kook potten, borden en kommen, die zonder uitzondering een reducerende bakking vertonen.

---

³⁶ DE CLERCQ & DEGRYSE 2008, pp. 448-458.

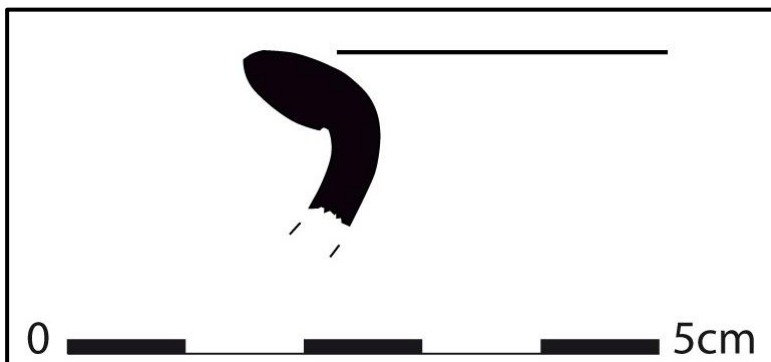
³⁷ Mondeling informatie Wim De Clercq; VERMEULEN 1992; KOOT & BERKVENs 2004, pp. 92-93, pp. 323-324.

³⁸ VERMEULEN 1992, p. 103; VANHOUTTE & DE CLERCQ 2006, p. 99.

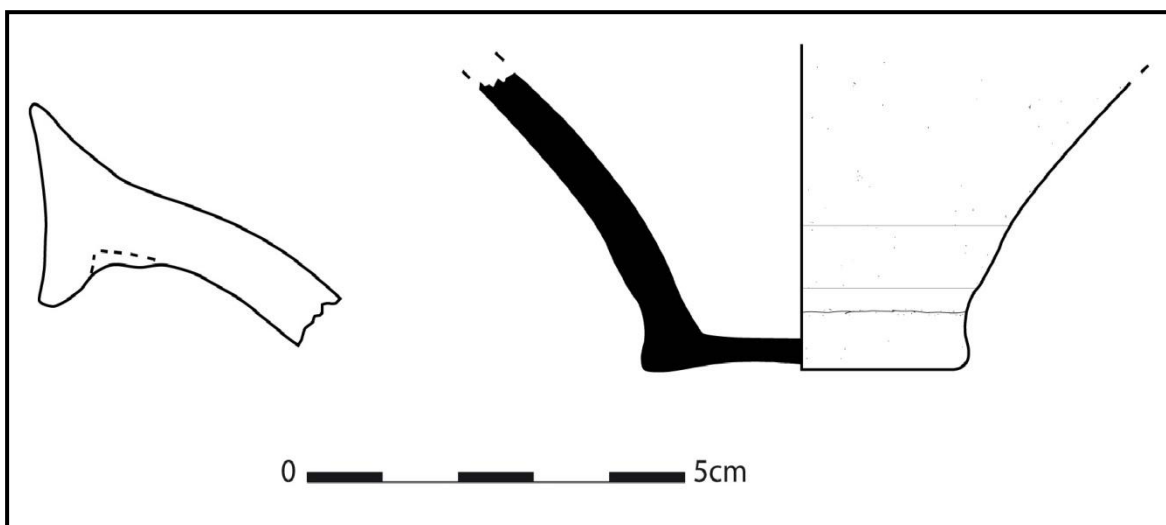
Versierde voorbeelden komen op de site zelden voor, met uitzondering van enkele met kamversiering gedecoreerde kookpotten.

Een traag gedraaide vorm is te omschrijven als een tonvormige beker en heeft een homogene bruingrijze tot grijze gelaagde bakking en een zeer zandige textuur (inv.nr. 40; zie figuur 43). De scherf wordt gekenmerkt door een sterk uitstaande rand en een lip die spits toelopend is. De rand gaat rechtstreeks over in de buik van de beker, zonder de aanwezigheid van een duidelijke hals of schouder. De diameter van de rand is 21 centimeter.

De handgevormde/traag gedraaide kook- of voorraadpotten zijn het talrijkst binnen deze context en zijn op basis van vorm (de randscherven) en de bakking op te delen in minimum 5 recipiënten (= MAI³⁹). Allen hebben ze een donkere bruinig grijze tot zwarte kleur en een vrij korrelige bakking. Een eerste randfragment toont een vrij glad

Figuur 41: *Terra nigra*-achtig aardewerk.

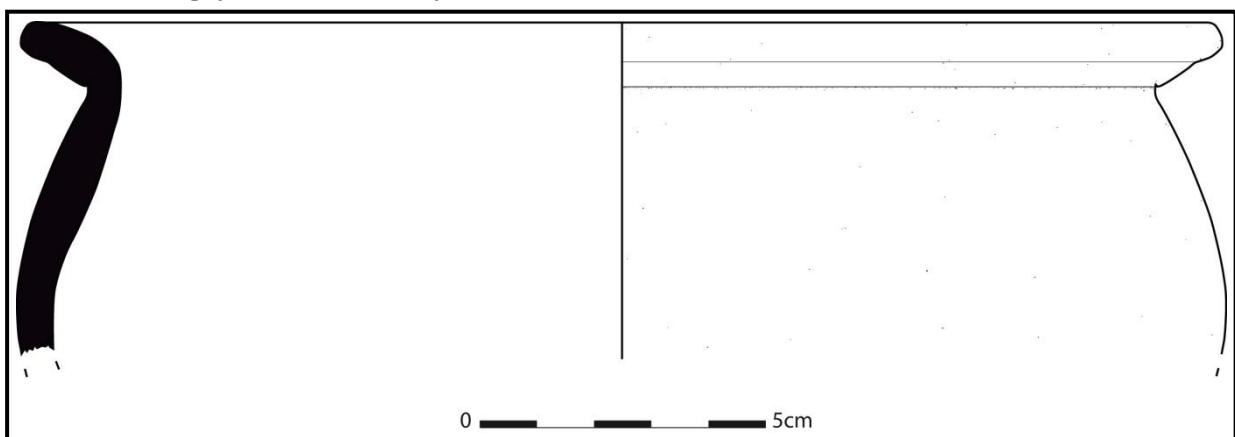

Figuur 42: Respectievelijk oor- en bodemfragment in kruikwaar.

³⁹ MAI= Minimum Aantal Individuen.

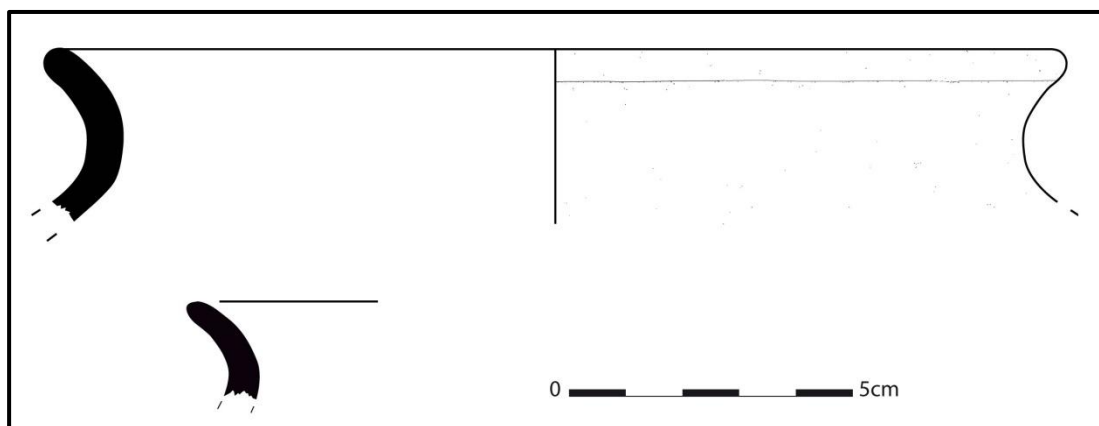
oppervlak (inv.nr. 18; zie figuur 44). De scherf heeft een naar buiten gebogen rand, met afgeronde lip. De schouder is niet bewaard. Vergelijkbaar zijn de scherven onder inventarisnummer 22 (zie figuur 44). Het daartoe horende randscherfje vertoont namelijk dezelfde eigenschappen, maar is slecht bewaard en toont bovendien een natuurlijke afzet van ijzerconcretie of *coating* op het oppervlak.

Verder zijn ook scherven gevonden die afkomstig zijn van grotere kookpotten – die evenwel net als de voorgaande slechts erg fragmentair bewaard zijn. Een eerste heeft een donkergrijze kleur en een vrij korrelige bakking (inv.nr. 15 en 41; zie figuur 45). De vorm wordt getypeerd door een grote, bolle buik, terwijl de rand naar buiten gebogen is en een diameter van zestien centimeter heeft. De lip werd zorgvuldig afgerond. De scherf is zeven tot negen millimeter dik (buik). Zoals vaak voorkomt bij dergelijke grote kookpotten, was ook dit exemplaar voorzien van kamdecoratie op de buik. Verder is een vage gladdingsband zichtbaar op de hals. Naast enkele representatieve scherven van de rand, schouder en buik, is tevens een aanzienlijk deel van de bodem bewaard gebleven. Hierbij valt op dat deze licht convex is en minimaal zes millimeter dik. De gereconstrueerde vorm van deze vondst sluit aan bij de basisvorm van de kookpotten zoals omschreven door professor Dr. Frank Vermeulen.⁴⁰ Erg gelijkend op de randscherven van deze grote kookpot zijn twee verweerde randfragmenten (inv.nr. 20; zie figuur 46), alleen zijn ze dikwandiger (buik: van 7 tot 13 millimeter). Nog sterker verweerd zijn verschillende rand-, hals-, schouder- en buikfragmenten van een kookpotje met uitstaande rand en een geprononceerde schouder (inv.nr. 37; zie figuur 47). De bakking toont zich als zeer korrelig en met *chamotte* verschraald. De buik van deze kookpot was net als de voorgaande van kamdecoratie voorzien. Andere fragmenten van kookpotten bestaan uit verschillende wandfragmenten die voorzien waren van kamversiering (inv.nr. 14 en 39).

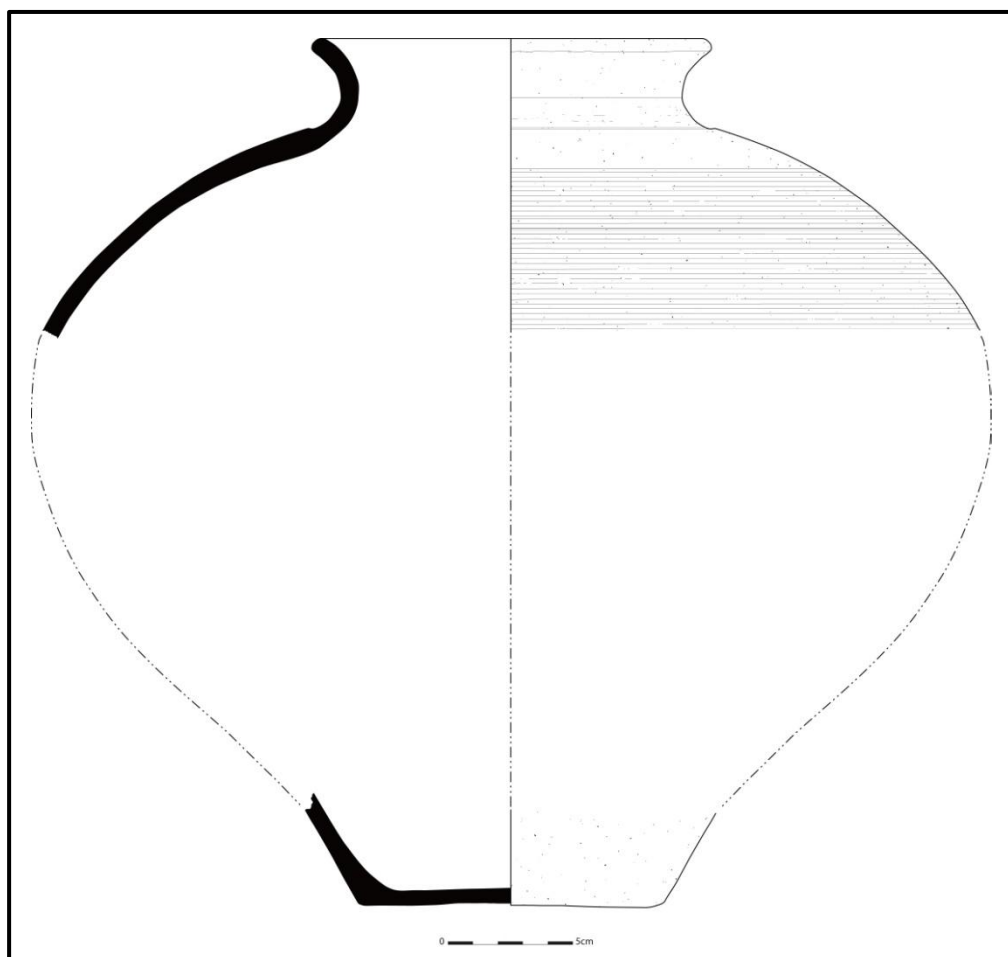

Figuur 43: Tonvormige beker.

⁴⁰ VERMEULEN 1992, p. 108.

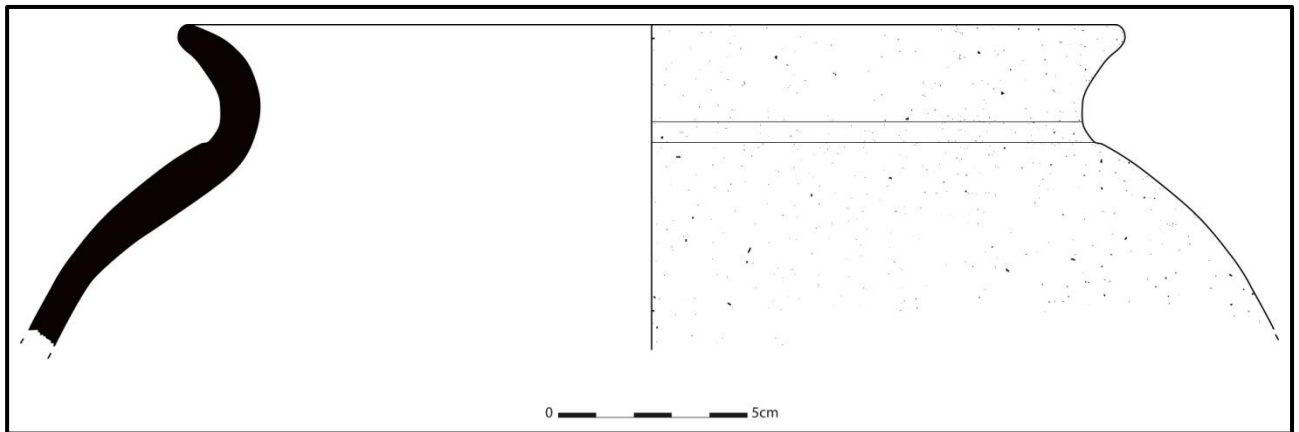

Figuur 44: Vrij gladde randscherven uit S33.

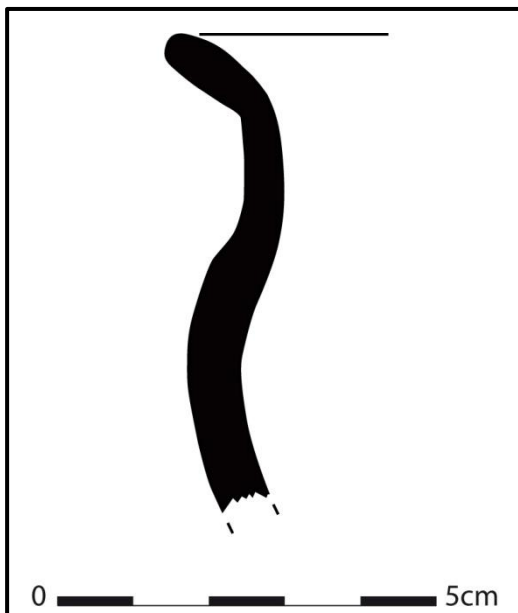

Figuur 45: Een vrij grote kookpot met een reconstrueerbaar profiel.

Figuur 46: Sterk verweerde voorraadpot (inv.nr. 20).

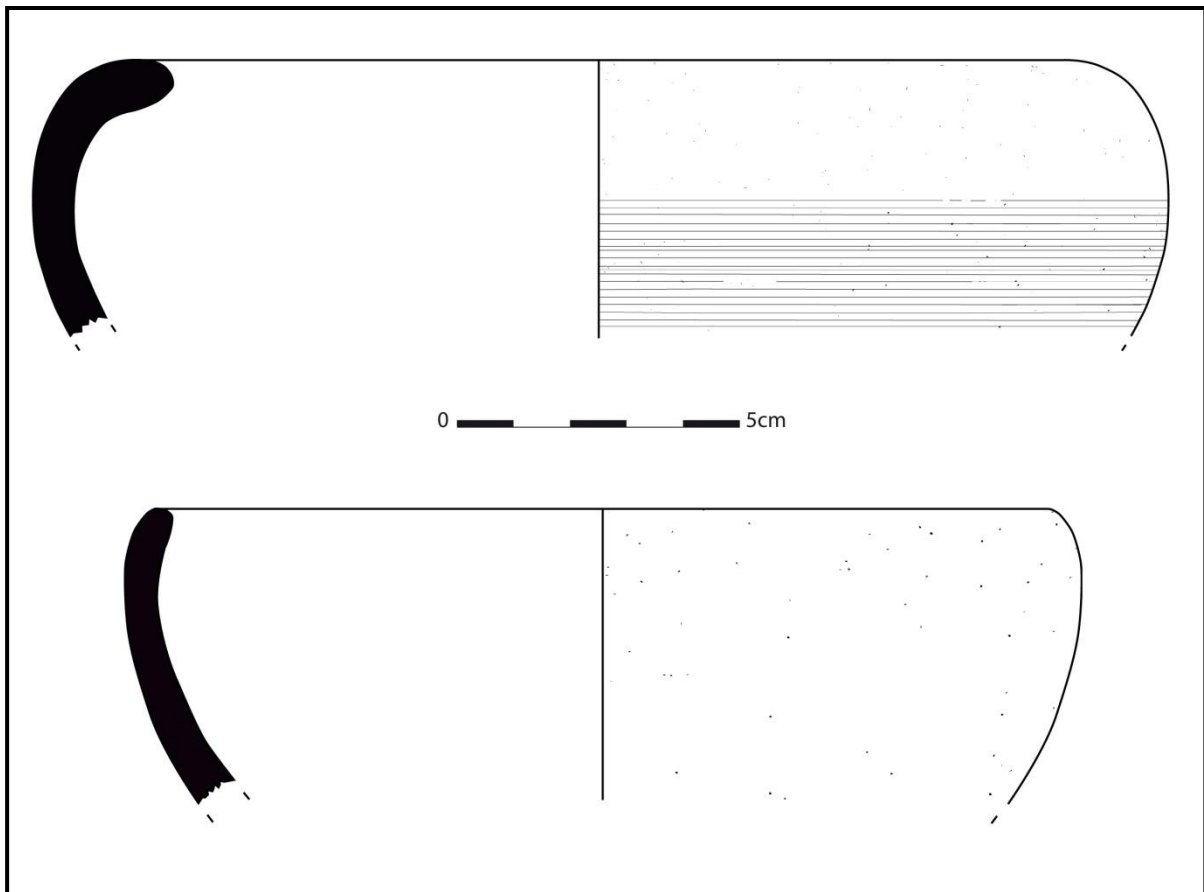
Figuur 47: Sterk verweerde voorraadpot (inv.nr.37).

Onder het handgevormde en traag gedraaide aardewerk worden ook de **borden of kommetjes** gerekend, wat beiden open vormen zijn. De respectievelijke benamingen worden bepaald op basis van de verhouding tussen de randdiameter tegenover de hoogte en de totale diameter (een bord heeft randdiameter die groter of gelijk is aan 66% van de maximale diameter; een kom heeft een hoogte die kleiner of gelijk is aan 50 - 66% van de maximale diameter).⁴¹ Hiervan werden vijf randscherven gevonden van minimaal 2 individuen (MAI: 2). Een eerste is licht geglad en heeft zowel langs de binnen- als de buitenwand een donker grijze kleur, terwijl de licht gelaagde en vrij

---

⁴¹ Schriftelijke informatie Wim De Clercq, waarbij hij tevens benadrukte dat er veel auteursgebonden variabelen bestaan.

korrelige bakking roodbruin oogt (inv.nr. 16, zie figuur 48). Het betreft hier een kom of bord met een eendelige vorm, wat – op basis van de nog zichtbare draairingen – op het (traag) draaiende wiel lijkt gemaakt of bijgewerkt. De rand is vrij rechtopstaand en de lip werd mooi afgerond. Ter hoogte van de buik zijn de scherven ca. 7 millimeter dik. Een tweede recipiënt (inv.nr. 44; zie figuur 48) heeft eenzelfde bakking, maar is nog iets meer geglad. De dikte is vergelijkbaar. Er zijn evenwel twee belangrijke verschillen. Vormelijk wijkt dit af van de eerdere voorbeelden daar de rand sterk naar binnen is gebogen en deze bovendien veel dikker (tot 9 millimeter) is uitgewerkt. Een tweede verschil is dat de buik van dit exemplaar met fijne en niet goed zichtbare kamversiering is gedecoreerd, iets wat niet vaak voorkomt bij lage kommetjes of borden.

Figuur 48: Twee bord- of komvormen (boven: inv.nr. 44, onder: inv.nr. 16).

- Natuursteen

Naast de verschillende aardewerkvondsten kan verwezen worden naar een klein en sterk verweerd (poreus) fragment van een maalsteen (inv.nr. 6). Deze werd vervaardigd uit **tefriet**, wat een vulkanisch gesteente is. Dit werd ondermeer tijdens de Romeinse periode op relatief grote schaal ingevoerd vanuit het Duitse Eifelgebied. Het fragment heeft nog wel een vrij vlakke zijde die mogelijk geïnterpreteerd kan worden als het maaloppervlak, doch hier zijn geen duidelijke sporen meer van terug te vinden.

- Totaalbeeld S33/S34/S103

In totaal werd 1489 gram aardewerk aangetroffen – goed voor 94 scherven – en een minimum aantal individuen (MAI) van 11. Ook werd hierin een tefrietfragment van 710 gram gevonden.

7.1.2.3. Aardewerk uit de grachten (S27, S46)

Belangrijk naar de datering van de perceelsgrachten toe is de aanwezigheid van vondstmateriaal. Vooral in gracht S27 werd aardewerk aangetroffen. Hier betreffen het zonder uitzondering vormen die als gewoon aardewerk te benoemen zijn en die verder te catalogeren zijn als **handgevormd of traag gedraaid materiaal**. De eerste scherven zijn afkomstig van een vrij fijnwandige (ca. 5 millimeter dik) kom (inv.nr. 12; zie figuur 49). De scherven zijn reducerend gebakken. De afgeronde rand is licht naar binnen gebogen.

Verder kan gewag worden gemaakt van drie wandscherven (inv.nr. 11). Ze hebben een korrelige textuur, zijn reducerend gebakken en werden verschaald met zowel *chamotte*, als met organische magering. De scherven zijn waarschijnlijk handgevormd en afgewerkt op het traag draaiend wiel. Ook werden twee scherven aangetroffen die een fijnere textuur hebben (inv.nr. 13). Ze zijn tevens handgevormd en reducerend gebakken. De gebruikte verschraling bestaat uit fijne kwartskorrels.

Uit gracht S46 werd slechts één scherf (inv.nr. 9) opgediept. Het betreft hier een ruwe bruinige scherf met een zwarte buitenwand. Als verschraling werden opvallend veel fijne kwartskorrels gebruikt.

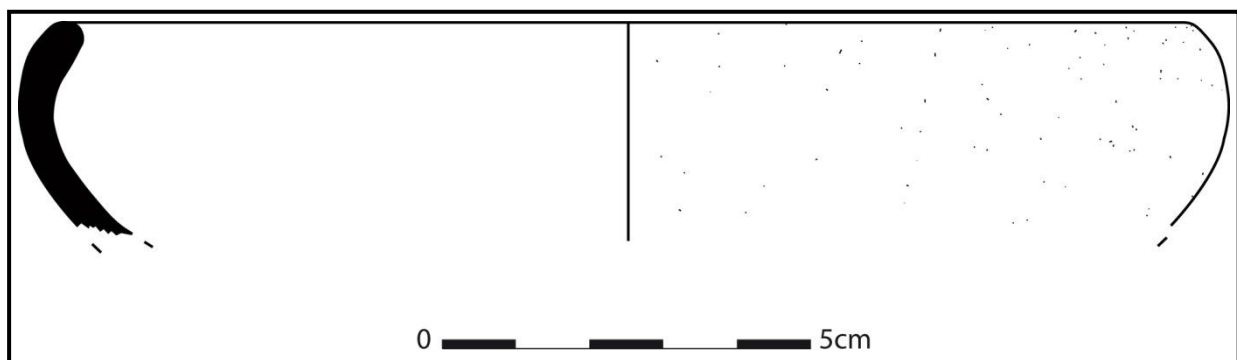
7.1.2.4. Aardewerk uit andere contexten

In andere contexten dan degene die hierboven besproken werden, kon nauwelijks materiaal opgediept worden. Zo kan enkel een fijnwandig aardewerkfragment gemeld worden dat werd aangetroffen tussen het zeefresidu van S118 (inv.nr. 348; zie figuur 50). Dit is tweeënhalve millimeter dik. Het scherfje toont een reducerende bakking en heeft twee ondiepe groefjes.

Verder kan gewag worden gemaakt van handgevormd gebruiksaardewerk uit kuil S55. Het betreft hier twee matig bewaarde wandscherven die reducerend gebakken werden. Ook in kuil S31 werden scherven verzameld. Ook hier gaat het om reducerend gebakken wandscherven. Deze hebben een bruingrijze kern, terwijl de buitenwanden vrij donkergrijs zijn.

In de postmiddeleeuwse gracht S35 werd een vergraven randfragment van een Romeinse kookpot aangetroffen (inv.nr. 28; zie figuur 51).

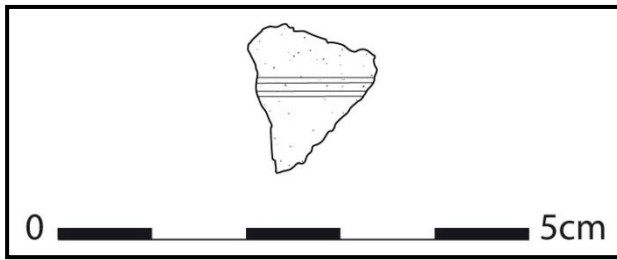
Ten slotte kan verwezen worden naar enkele vondsten uit het vooronderzoek.⁴² In het rapport wordt gewag gemaakt van luxeaardewerk in de vorm van een geverniste beker uit Keulen (mogelijk een *Niederbieber* 32), een rand in *Arras*-waar en twee Centraal-Gallische borden uitgevoerd in *terra sigillata* (vermoedelijk van het type *Dragendorff* 18/31) en een *mortarium*rand, vermoedelijk geproduceerd in Bavay. Verder is er een vrij grote hoeveelheid handgevormd en/of traag gedraaid aardewerk gevonden, waaronder licht besmeten aardewerk afkomstig van één of verschillende kookpotten.

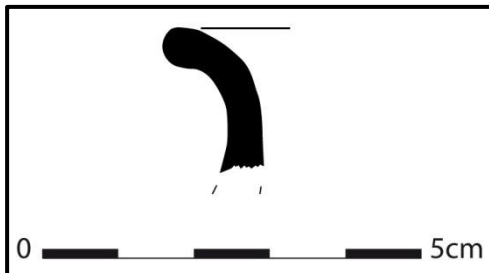
Figuur 49: Een kom uit gracht S27.

---

⁴² DE GRUYSE ET AL. 2011, pp. 11-12.

Figuur 50: Gegroefde wandscherf uit kuil S118.

Figuur 51: Romeins randje uit een post-middeleeuwse gracht (S35).

7.1.3. Postmiddeleeuwse periode

Zowel in gracht S73, als in de smallere grachtjes die hierop aansluiten, werd materiaal gevonden dat zich in - en voor een deel op de overgang van - de Nieuwe en Nieuwste tijd situeert. In de brede gracht (S73) werden twee musketkogels (16de – 17de eeuw) aangetroffen. Dit zijn ronde loden balletjes met een diameter van 7 en 10 millimeter (inv.nr. 43). In de daarop aansluitende grachten werd ondermeer hard gebakken grijs aardewerk aangetroffen (S100; inv.nr. 100) en tevens een bodemfragment van – vermoedelijk – een kruikje in Raerensteengoed te situeren rond tweede helft van de zestiende eeuw (inv.nr. 32).

7.2. Interpretatie en datering van de vondsten

7.2.1. Prehistorie

De vroegste vondsten dateren uit de prehistorie. Aangezien deze component echter slechts uit vijf vondsten bestaat, is het gevaarlijk om daaraan al te veel conclusies te knopen. Zo vormt de vondst van de silexartefacten enerzijds wel een aanwijzing voor de menselijke aanwezigheid in de streek en – sporadisch – op de terreinen aan de Spanjestraat. Anderzijds kan nauwelijks een interpretatie gegeven worden aan de aard van deze aanwezigheid.

Vier van de vijf artefacten (silex 2 tot 5) kunnen waarschijnlijk aan het neolithicum (5300 – 2000 v.Chr.) gelinkt worden. Hierbij wordt vooral gelet op de vormtypologische eigenschappen. Enkel de boor (silex 3) kan waarschijnlijk nauwkeuriger gedateerd worden in de middenfase van het neolithicum (4500 – 3500 v.Chr.). Enkel silex 1 is mogelijk ouder, namelijk uit de tweede helft van het paleolithicum (300 000 – 9600 BP). Het is evenwel te benadrukken dat deze datering kritisch moet bekeken worden, daar het artefact evengoed een natuurlijke oorsprong kan kennen.

7.2.2. Romeinse periode

Het gevonden materiaal uit de Romeinse periode was grotendeels te linken aan drie structuren, met name plattegrond A, gracht S33, S34, S103 en perceelsgracht S27. Wanneer de vondsten van deze contexten naast elkaar wordt gelegd, valt de haast totale afwezigheid van fijnere aardewerkvormen op. Slechts één scherfje *terra nigra*-achtig aardewerk werd aangetroffen, terwijl eigenlijke *terra nigra* en *terra sigillata* totaal afwezig zijn. Opvallend is dat deze laatste vondstcategorie tijdens het vooronderzoek⁴³ wel werd vastgesteld in de centrale zone van het opgravingsvlak (cluster 3). Wel konden verschillende importsoorten worden aangeduid. In de eerste plaats een amfoor van het type *Dressel 20*, uit Spanje. Daarnaast werd kruikwaar aangetroffen dat ingevoerd werd uit de omgeving van Bergen-Op-Zoom (*low lands ware*) en uit de nabij gelegen Scheldestreek (Scheldevallei-amforen). Ondanks het ontbreken van de fijnere waar wordt toch een beeld verkregen van een vrij typisch aardewerkensemble voor een inheemse Romeinse nederzetting in de regio. Daarbij zijn met name de sterke vertegenwoordiging van handgevormde en/of traag gedraaide vormen (kook- of voorraadpotten en kommen/borden) als kenmerkend te beschouwen.

---

⁴³ DE GRUYSE, DEMEY & BEKE 2011.

De datering van de Romeinse vondsten kan slechts bij benadering worden vastgesteld daar determinerende vondsten ontbreken. Vooral op basis van de aanwezige kruikwaar en de *Dressel 20* amfoor kan een voorstel worden gedaan voor activiteit op de Romeinse site tussen de tweede helft van de eerste eeuw en de derde eeuw. Ook de grote vertegenwoordiging van handgevormde/traag gedraaide vormen ondersteunt dit. Deze zouden tot de derde eeuw een belangrijke plaats hebben ingenomen binnen het inheemse vaatwerk en kunnen geïnterpreteerd worden als een voortleven van vroegere tradities.⁴⁴

Deze ruwe datering wordt door het ingezamelde vondstmateriaal tijdens het vooronderzoek⁴⁵ (in cluster 3) verder bevestigd in de vorm van wat *Arras*-waar, twee Centraal-Gallische *terra sigillata* (*Dragendorff* 18/31) en een rand van een *mortarium* uit Bavay. Ook het handgevormde en traag gedraaide aardewerk uit dit vooronderzoek suggereert eenzelfde datering. Op basis van een vondst uit ditzelfde vooronderzoek is mogelijk een iets nauwkeuriger datering van deze cluster voor te stellen. Een geverniste beker zou te dateren zijn tijdens het laatste kwart van de tweede eeuw.⁴⁶

Omwille van de beperkte sporen waarin vondstmateriaal aanwezig was en omwille van de ruwe datering ervan, was het niet mogelijk om verschillende bewoningsfasen aan te duiden op basis van de vondsten, terwijl ondermeer de grachten S27 en S29/S46 dit toch laten uitschijnen.

7.2.3. Postmiddeleeuwse periode

Van de postmiddeleeuwse periode werden slechts weinig vondsten aangetroffen. Toch zijn er voldoende aanwijzingen voor het postmiddeleeuwse landgebruik in de Spanjestraat. Vooral in de perceelsgreppels werd materiaal uit deze periode aangetroffen, dat daar waarschijnlijk terecht kwam toen de gronden door de landbouw in gebruik waren, enkele eeuwen geleden. Hierbij gaat het min of meer om de zestiende tot achttiende eeuw.

---

⁴⁴ VERMEULEN 1992, p. 104; DE CLERCQ 2009, pp. 397-463.

⁴⁵ DE GRUYSE ET AL. 2011, pp. 11-12.

⁴⁶ Schriftelijke informatie Sofie Vanhoutte; DE GRUYSE ET AL. 2011, pp. 11-12.

8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

8.1. Prehistorie

Ondanks dat de vondsten uit de prehistorie slechts schaars aanwezig waren, leken vier van de vijf aangetroffen artefacten een neolithische datering te hebben (ca. 5250 – 2100/2200 v. Chr.). Aanwijzingen hiervoor waren zowel de grondstof, als de typologie. Enkel silex 1 zou een vroegere datering kunnen hebben, met name tijdens de tweede helft van het paleolithicum (300 000 – 9600 BP). Dit artefact is echter dermate verweerd en de retouches zijn niet helemaal zuiver, zodat zeer voorzichtig moet worden omgegaan met deze vondst.

Wat de aard van deze prehistorische occupatie was, is een moeilijker vraag, doch het lijkt uitgesloten dat het – op basis van de zéér dunne vondstdichtheid – ging om een intensieve bewoning. Eerder kan de neolithische aanwezigheid geïnterpreteerd worden als kortstondig of zelfs slechts als een sporadische passage.

8.2. Romeinse periode

De vondsten uit de Romeinse periode laten zich beter omschrijven. Zo viel in de eerste plaats de inheemse component op. Hierbij kon gesteund worden op de verhouding tussen de lokale handgevormde waar en de geïmporteerde vormen, waarbij de eerste categorie ruim in de meerderheid was. Verder is de site te interpreteren als een Gallo-Romeins erf, dat in de nabije omgeving kleinschalige landbouw en waarschijnlijk veeteelt inrichtte.

De precieze interpretatie van het Romeinse complex werd bemoeilijkt door de attestatie van minstens twee fasen. Deze konden worden vastgesteld op basis van de ligging en oversnijding van de verschillende greppels. Zo was fase I slechts vertegenwoordigd door drie korte greppelsegmenten en mogelijk de beter bewaarde rechte gracht S27. Deze zijn mogelijk allen te interpreteren als perceelsgreppels.

In de daaropvolgende fase (fase II) werd een perceelsgracht aangelegd met een licht afwijkend verloop (S29/S46/S106) ten opzichte van gracht S27. Een aanwijzing dat deze gracht de afbakening van een woonerf vormde (*enclos/enclosure*), was te herkennen in de rechte hoek die de gracht maakte, in de onderbreking – die ondanks de verstoring toch zichtbaar was –, en in de aanzet van het tweede deel van de gracht (S36/S37). Die aanzet bestond uit een duidelijke ronde verdikking, waaruit een loodrechte gracht vertrok. Deze was evenwel slechts ondiep bewaard. Mogelijk vormden deze grachtstructuren het archeologische relict van de zuidelijke toegang tot het inheems-Romeins woonerf of boerenbedrijf. Aan deze tweede fase zou plattegrond A gelinkt kunnen worden, wat waarschijnlijk de functie van woonhuis vervulde. Bijgebouwen konden niet herkend worden, maar de aanwezigheid van – al dan niet zware – paalsporen wijzen op een zekere bedrijvigheid binnen het erf.

Andere sporen of structuren zoals spoor S33/S34/S103 en zowel de cluster die aangetroffen werd nabij de grachten, als de geïsoleerde cluster centraal binnen het opgravingsvlak, kunnen aan geen van beide fasen toegedicht worden, daar de aardewerkensembles uit de verschillende contexten slechts een algemeen beeld schetsten.

De datering van de verschillende structuren gebeurde in de eerste plaats op basis van typologische kenmerken van het vondstmateriaal. Daarnaast werden drie contexten geselecteerd voor het uitvoeren van ¹⁴C-analysen (S34 – deel van de langwerpige structuur; S87 – wandpaal gebouw; S117 – nokpaal gebouw). Deze ¹⁴C-analysen werden

uitgevoerd aan het Koninklijk Instituut Voor Kunstpatrimonium (KIK/IRPA) (zie figuur 52).

Gesteund op de ^{14}C -resultaten en de kenmerken van het vondstmateriaal, kan gesteld worden dat het zwaartepunt van de Romeinse bewoning te situeren was tussen de tweede helft van de eerste eeuw en het einde van de derde eeuw van de jaartelling en dat ze opgedeeld kon worden in twee fasen. Zoals hierboven reeds gemeld kon de waterput – omwille van de afwezigheid van vondstmateriaal – niet met zekerheid aan de Romeinse of een andere periode toegeschreven worden.

De ^{14}C -analysen van twee paalsporen van plattegrond A (wand- en nokpaal; S87 en S117) resulteerden in vrij sterk uit elkaar liggende resultaten. Paalspoor S117 leverde een datering op van 1920 ± 30 BP, waarbij het monster met een zekerheid van 95,4% tussen 0 en 140 AD gedateerd kon worden en met een zekerheid van 68,2% tussen 55 AD en 125 AD. Het monster van paalspoor S87 toonde een jongere datering (1735 ± 25 BP). Dit kon met een zekerheid van 95,4% tussen 240 AD en 390 AD of met een zekerheid van 68,2% tussen 250 AD en 340 AD gedateerd worden. Het verschil tussen de dateringen van deze contexten betekent niet dat deze sporen onmogelijk tot eenzelfde constructie kunnen behoren. Eerder kan het verschil het gevolg zijn van het analyseren van houtskoolpartikels van oud hout of oude houtskool. Bij ^{14}C -dateringen wordt namelijk niet gedateerd wanneer het houtskoolfragment in de grond belandde, noch wanneer het verbrand werd, maar wel wanneer het stukje hout ontstond. Wanneer dus bijvoorbeeld een fragmentje houtskool uit een reeds lang niet meer gebruikte haard in een paalspoor terecht komt, dan zal het monster ouder zijn. Omgekeerd kan de datering jonger uitdraaien wanneer via bioturbatie een jonger houtskoolfragment in de context belandt. Ook op S34 (de langwerpige structuur) werd een ^{14}C uitgevoerd. Het resultaat van deze datering kon echter niet helpen om de structuur chronologisch te plaatsen ten opzichte van het gebouw. Met een uitkomst van 1830 ± 40 BP (92,4% zeker tussen 70 AD en 260 AD of 68,2% tussen 130 AD en 230 AD) situeerde het monster zich tussen de voorgaande analyses in.

Deze analyses lieten met andere woorden enkel toe om het beeld geschetst door het aardewerk te bevestigen, met name dat van een (tweefasig?) erf, daterend van de tweede helft van de eerste eeuw tot de derde eeuw.

INSTITUT ROYAL DU PATRIMOINE ARTISTIQUE

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR HET KUNSTPATRIMONIUM

POLITIQUE SCIENTIFIQUE FÉDÉRALE
FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID

Bert Acke

Monument Vandekerckhove nv

Oostrozebekestraat 54

8770 Ingelmunster

24/5/12

2008.09767

Radiocarbon dating report

STADEN

KIA-47743 (inv244 s117) : 1920±30BP

68.2% probability

55AD (68.2%) 125AD

95.4% probability

AD (95.4%) 140AD

KIA-47752 (inv244 s34) : 1830±40BP

68.2% probability

130AD (68.2%) 230AD

95.4% probability

70AD (92.4%) 260AD

290AD (3.0%) 320AD

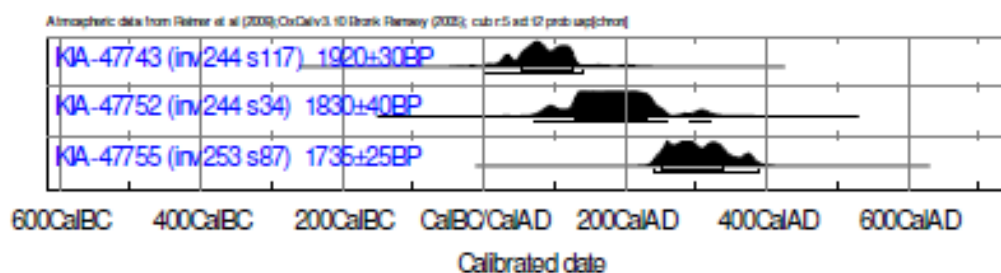
KIA-47755 (inv253 s87) : 1735±25BP

68.2% probability

250AD (68.2%) 340AD

95.4% probability

240AD (95.4%) 390AD

Figuur 52: Resultaten van de ¹⁴C-dateringen (© KIK/IRPA).

8.3. Postmiddeleeuwse periode

De jongste fase die werd aangetroffen tijdens het archeologische onderzoek bestond uit een postmiddeleeuws grachtensysteem dat verspreid over het terrein vastgesteld kon worden. Hier ging het waarschijnlijk om de aanduiding door middel van grachten en greppels van de verschillende percelen. Bovendien vervulden deze meer dan waarschijnlijk ook de functie van afwateringskanalen. Op basis van het materiaal dat binnen dit perceelssysteem gevonden werd, kan gedacht worden aan een gebruik tussen de 16de tot 18de eeuw.

9. SYNTHESE

9.1. Algemeen

De archeologische site in de Spanjestraat in Oostnieuwkerke, gemeente Staden, bracht vooreerst enkele vondsten op die terug te brengen zijn tot het neolithicum. Het zwaartepunt van het archeologische onderzoek bestond echter uit sporen en vondsten die aan over de Romeinse periode te linken waren. Hierbij gaat het meer nauwkeurig om bewoning die zich als een inheems woonerf laat omschrijven. Op basis van het aardewerk en de koolstofanalyse is dit te dateren tussen de eerste helft van de eerste eeuw en de derde eeuw van de tijdsrekening. Binnen deze tijdsafbakening zijn minstens twee gebruiksfasen aan te duiden op de onderzochte percelen. Daarna lijkt er geen activiteit plaats te hebben gevonden tot het gebied omstreeks de zestiende eeuw voor landbouwdoeleinden opnieuw door de mens werd ingenomen.

9.2. Vraagstelling

Vooraleer dit onderzoek van start ging – en op basis van de gegevens verzameld tijdens het vooronderzoek – werd een vraagstelling opgesteld. Deze stelde vooral tot doel om de aard van de Romeinse bewoning te achterhalen en om de mogelijkheid af te toetsen of de aangetroffen sporen in een groter geheel konden worden gepast.

Op basis van de blootgelegde archeologische sporen en structuren (ondermeer een gebouwplattegrond, verschillende perceelsgreppels, kuilen) en het aardewerk (een hoog percentage lokaal handgevormd aardewerk) kan de site geïnterpreteerd worden als een inheems-Romeins erf waar waarschijnlijk kleinschalige landbouw en veeteelt werd uitgevoerd. Dit is een vorm van bewoning die naadloos aansluit bij de landelijke Romeinse bewoning die ook elders in Vlaanderen vastgesteld kan worden en die voortbouwde op de tradities van de late ijzertijd. Zo lijkt het aannemelijk dat Oostnieuwkerke, Staden – net als de bredere regio – tijdens de Romeinse periode een beeld toonde van verspreide inheems-Romeinse erven, waartussen hier en daar op strategische plaatsen (wegen, rivieren) *vici* of centrumplaatsen ingericht waren. Voorbeelden hiervan zijn Kerkhove, Harelbeke, Kortrijk en Torhout (allen in West-Vlaanderen). Op deze plaatsen konden lokale boeren – vermoedelijk eerder op kleine schaal – hun overproductie naar de markten of depots brengen.⁴⁷

---

⁴⁷ DE CLERCQ 2011, p. 46.

10. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Het onderzoek in de Spanjestraat was reeds het vlakdekkend vervolgonderzoek op een eerder proefsleuvenonderzoek. Aanbevelingen voor verdere veldonderzoeken lijken dan ook niet van toepassing. Bovendien was het vondstmateriaal vrij beperkt in aantal, waardoor dit tijdens de verwerking van dit onderzoek voldoende kon bestudeerd worden. Evenmin zijn contexten aan te wijzen die een verder onderzoek nopen. Zo kan aldus gesteld worden dat er geen zaken zijn die in aanmerking komen voor een vervolgonderzoek.

11. SAMENVATTING

In het kader van de geplande aanleg van een nieuwe woonverkaveling langsheen de Spanjestraat te Staden (deelgemeente Oostnieuwkerke, prov. West-Vlaanderen), voerde een team van Monument Vandekerckhove nv van 21 november tot 9 december 2011 een archeologische opgraving uit op een deelzone van de site. Voorafgaand proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba in februari 2011, had het potentieel van deze deelzone aangetoond. Opdrachtgever voor het onderzoek en tevens bouwheer voor de verkaveling was de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW), eigenaar van de terreinen was de West-Vlaamse Intercommunale (WVI). Het onderzoek gebeurde volgens de bijzondere voorwaarden geformuleerd door het agentschap Onroerend Erfgoed, dat adviseerde dat een vlakdekkende archeologische opgraving met een totaal oppervlakte van maximaal 4000m² voorafgaand aan de infrastructuurswerken diende uitgevoerd te worden. Het betrof een zone in het oosten van het plangebied waar tijdens het vooronderzoek Romeinse bewoningsresten aan het licht kwamen. Prof. dr. Wim De Clercq van de Universiteit Gent stond in de voor de wetenschappelijke begeleiding van het project. Daarnaast zorgde Willem Hantson van de Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst RADAR (voorheen TERF) voor ondersteuning bij het onderzoek.

De Spanjestraat in Oostnieuwkerke bevindt zich in de Vlaamse zandleemstreek. De nabije omgeving wordt er bepaald door de ligging van de Mandel en de Midden-West-Vlaamse Heuvelrug. Ondermeer deze factoren maakten het noodzakelijk om naar aanleiding van de inrichting van een verkaveling een voorafgaand archeologisch onderzoek uit te voeren. Bij de opgraving werd duidelijk dat de meeste informatie te vinden was in de noordelijke helft van het onderzoeksvlak. Daar situeerde zich een inheems erf dat op basis van de ligging van verschillende grachten in minstens twee fasen op te delen was. Het aardewerk plaatste de site vervolgens tussen de tweede helft van de eerste eeuw en de derde eeuw van de jaartelling, wat ook bevestigd werd door de koolstofanalyse (¹⁴C-datering). Tot de eerste fase hoorden ondermeer drie korte greppelsegmenten en mogelijk een langere perceelsgracht. De tweede fase omvatte opnieuw een lange gracht, maar deze leek nu een erf of boerenbedrijf af te bakenen, wat de gracht mogelijk tot onderdeel van een *enclos* of *enclosure* maakte. Hierbinnen was een – vermoedelijk gelijktijdige – tweeschepige gebouwplattegrond te vinden. Andere structuren die binnen de afbakening van deze gracht lagen, konden niet met zekerheid tot de eerste of tweede fase gerekend worden. Hierbij ging het in de eerste plaats om een langwerpige structuur waarin veel vondstmateriaal werd aangetroffen en waarvan de eigenlijke functie onbekend bleef. Ook werd hierbinnen een intentioneel als waterput

uitgegraven structuur gevonden die echter al snel gedeeltelijk (de koker) opgevuld raakte en vermoedelijk als waterkuil in gebruik bleef. Hierin was er geen vondstmateriaal of houtskool voorhanden om te staven dat dit werkelijk een Romeinse structuur betrof. Verder kan gewag worden gemaakt van verschillende kuiltjes en paalsporen die net zo min aan één van de fasen gelinkt konden worden. Twee sporenclusters die aangetroffen werden buiten de grachten waren ontegensprekelijk Romeins, maar niet nader te dateren en dus evenmin aan één van de twee fasen te linken.

Merkwaardig was dat onder de overige Romeinse paalsporen binnen de *enclos* geen bijgebouwen geïdentificeerd konden worden. Tevens opmerkelijk was de sequentie van het vondstmateriaal. Hierin kon namelijk een zeer groot aandeel aan inheemse handgevormde waar vastgesteld worden, terwijl fijnere waar of importtypes haast ontbraken.

Van jongere datering was een grachtensysteem. Waarschijnlijk kan dit geïnterpreteerd worden als een relict van een percelering uit de 16^e tot 18^e eeuw. De grachten hadden tot doel om de percelen onder te verdelen, maar vervulden tevens de functie van ontwateringskanaaltjes.

12. LITERATUUR

- **Uitgegeven bronnen**

DE CLERCQ W. 2011, Roman rural settlements in Flanders. Perspectives on a 'non-villa' landscape in *extrama Galliarum*. In: Roymans N. & Derks T., *Villa landscapes in the Roman North. Economy, culture and lifestyles*, Amsterdam Archaeologic Studies: p. 235-258.

DE CLERCQ W. & DEGRYSE P. 2008, The mineralogy and petrography of Low Lands Ware 1 (Roman lower Rhine-Meuse-Scheldt basin; the Netherlands, Belgium, Germany), *Journal of Archaeological Science* 35: p. 448-458.

DE CLERCQ W., DHAENZE W., DESCHIETER J., DOLATA J. & VANHOUTTE S. 2011, *Over vlees en bloed. Menapische boeren en soldaten aan de rand van het Romeinse Rijk*, Publicaties van het Provinciaal Archeologisch Museum Velzeke 5.

DESCHIETER J. 1995, Romeins Kortijk III: De zuidwijk. Vondsten uit de Abdij van Groeninge: 1988 – 1992. *Archeologische en historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 32.

GODERIS J. (red.) 2006, Ruim een kwarteeuw archeologie in de stad, Tentoonstellingsbrochure OMD 2006: import - export, Roeselare.

VAN ENCKEVORT H. 2004, Het gedraaide aardewerk uit de Romeinse Tijd, KOOT & BERKVEN (red.), *Bredase akkers eeuwenoud. 4000 jaar bewoningsgeschiedenis op de rand van zand en klei* (= Rapportage Archeologische Monumentenzorg 102): p. 281-357.

VANHOUTTE S. & DE CLERCQ W. 2006, Het Gallo-Romeinse aardewerk aangetroffen tijdens het archeologisch noodonderzoek op het toekomstige bedrijventerrein Plassendale III (Zandvoorde, stad Oostende, prov. West-Vlaanderen). Opgravingscampagne 2000-2001. *Relicta* 1: p. 81-120.

VERMEUELEN F. 1992, Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek., *Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks* 1.

THOEN H. & VAN DOORSELAER A. 1980, Het Gallo-Romeinse grafveld van Emelgem. *Westvlaamse Archaeologica* I.

- **Onuitgegeven bronnen**

DE CLERCQ W. 2009, *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum. (Provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v. Chr. – 400 n. Chr.)*. Proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van Doctor in de Archeologie, Gent.

DECONYNCK J., VAN HEYMBEECK E. & BEKE F. 2010, *Archeologisch proefsleuvenonderzoek Bedrijventerrein Ter Eike in de Nijverheidstraat en Diksmuidestraat te Staden*. (Rapport Soresma).

DE GRUYSE J., DEMEY D. & BEKE F. 2011, *Archeologisch vooronderzoek project "Spanjestraat" (gem. Staden – Oostnieuwkerke, West-Vlaanderen)*. (Rapport Ruben Willaert bvba).

Dewilde M. 2009, *Proefsleuvenonderzoek in Oostnieuwkerke-Spanjestraat (Staden)* (2008/62//2009/128). (Rapport VIOE).

EGGERMONT N. & DERWEDUWEN N. (in voorbereiding), *Archeologisch onderzoek Zandberg Ingelmunster (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport* (Monument Vandekerckhove, afdeling archeologie).

HOORNE J. & MESSIAEN L. 2011, *Oekene Heilig-Hartziekenhuis Roeselare-Menen. Rapportage Archeologisch Vooronderzoek 16/05 – 06/06/2011*. (GATE Rapport 21).

VANDORPE L. et al. (in voorbereiding), *Maiorum Consuetudini deditus. Transformaties en ontwikkeling van een rurale gemeenschap in de Mandelvallei: Gallo-Romeins en middeleeuws tijdsvlak ter hoogte van de Hondekensmolenstraat in Izegem*. (Rapport Antea).

WUYTS F. & TEETAERT D. 2011, *Archeologisch proefsleuvenonderzoek Izegem Hondekensmolenstraat*. (Rapport Antea).

WUYTS F. et al. (in voorbereiding), *Oekene Heilig-Hartziekenhuis Roeselare-Menen 2012. Rapportage archeologische opgraving*. (GATE Rapport 32).

Bijzondere voorschriften bij de vergunningen voor een archeologische opgraving: Staden, Spanjestraat.

- **Internetbronnen**

<http://www.geo-vlaanderen.agiv.be>

<http://cai.erfgoed.net/cai>

<http://www.staden.be>

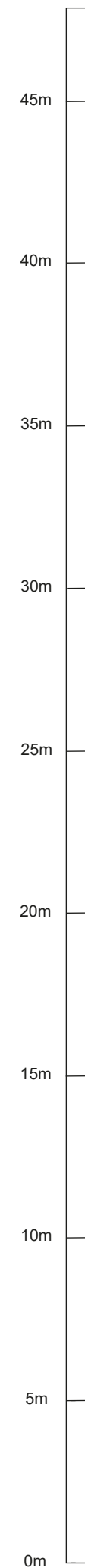
<http://www.erfgoedcelterf.be>

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

13. BIJLAGEN

- Bijlage 1: sporenplan
- Bijlage 2: interpretatieplan
- Digitale drager met daarop alle foto's, de plannen, de veldtekeningen, de inventarissen en de digitale versie van deze tekst.

Archeologisch
onderzoek
Staden -
Spanjestraat
2011

onderzoek

Staden -

Spanjestraat

2011

Bijlage 1: Sporenplan

Sporenplan

^{25.31} Hoogtemetingen TAW

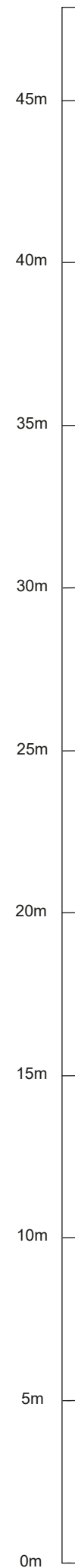
Verg.nr. 2011/402

Monument

Vandekerckhove

Vandekerckhove

Archeologisch onderzoek Staden - Spanjestraat 2011

Bijlage 2: Interpretatieplan

- Romeinse sporen fase 1
- Romeinse sporen fase 2
- Vermoedelijke Romeinse sporen
- Gebouwplattegrond
- Postmiddeleeuwse sporen
- Ongedateerde sporen
- Onduidelijke sporen (menselijk of natuurlijk)
- Verstoringsen
- Natuurlijke sporen
- Moederbodem

Verg.nr. 2011/402

Monument
Vandekerckhove